Falc.

Q. D. B. V.

DISPUTATIO JURIDICA,

DE

EO, QUOD IN PIIS CAUSIS IMPIUM EST,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

QUAM

AUSPICIIS

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,

DN. FRIDERICI AVGVSTI,

ELECTORATUS SAXONICI HEREDIS,

ETC. ETC. ETC.

MODERATORE,

DN. JO. BALTHAS. WERNHERO, D.

PAND. P. P. COLLEGIORUMQUE JURIDICORUM,

QUÆ VITEMBERGAE SUNT, ASSESSORE,

D. XXX. SEPTEMBR. MDCCX.

PRO GRADU DOCTORIS

OBTINENDO

H. L. Q. C.

P. P.

CAROLUS OTTO RECHENBERG.

VITEMBERGAE, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO DOMINO,

DOMINO OTTONI HENRICO

LIB. BARONI

A FRIESEN,

S. ROM. IMP. BANDERESIO,

DYNASTÆ IN ROETHA, GASCHVVIZ, COTTA, RUBEN, ETC.

S. REG. MAI. POLON. ET SEREN. ELECT. SAXONIÆ,

IN

SENATU SANCTIORI CONSILIARIO SENIORI

ET

CANCELLARIO,

DOMINO SUO GRATIOSISSIMO VITAM ET SALUTEM

PERENNEM.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIME, ATQUE EXCELLENTISSIME

CANCELLARIE,

DOMINE GRATIOSISSIME,

Ne forte, EXCELLENTIÆ TUÆ, præſidentis homo animi videar, quod levi huic ſchediasmati ILLUSTRISSIMUM NOMEN TUUM præfigere auſus ſim, audaciæ meæ culpam deprecari neceſſum habeo. Agit illud de *impio*, quod ſæpe in *cauſis piis* vulgo dictis, a prudentibus obſervatum fuit. Hoc pro modu-

Digitized by Google

modulo mei ingenii, quod, quam ſit exiguum non ignoro, ulterius demonſtrare, TUOQUE, DOMINE GRATIOSISSIME, Excellentiſſimo judicio ideo ſubmittere ſuſtinui; quod juſtitiæ, quæ magna pietatis pars eſt, *Summus* Regia autoritate in Electoratu Saxoniæ *Conſus* & *Præſes* ob maxima in Rempublicam merita conſtitutus ſis. Cujus ergo judicium, aut cenſuram gratioſam magis, quam TUAM, hac in parte ſubmiſſe exorare debui? Præſertim, cum ea ſis clementia, ut omnibus literatis facile aditum concedas, juſtisque eorum deſideriis benigniſſime ſatisfacere ſoleas. Hæc enim ſpes gratiæ, qua non ita pridem Parenti meo etiam frui datum fuit, me quoque excitavit, ut gratiam TUAM, MAECENAS MAXIME, hoc alloquio expetere non erubuerim. Confiſus igitur ILLUSTRISSIMAE FRISIANAE DOMUI propria humanitate, oro, rogoque, hoc levidenſe ſchediasma ſerena fronte accipere, & ejus novello autori favere velis. Deum ego Ter Optimum Maximum religioſe invoco, ut

Digitized by Google

TUAM EXCELLENTIAM, DOMINE GRATIOSISSIME, in hoc ambiguo rerum ſtatu publicæ patriæ noſtræ ſaluti ſoſpitet, incolumem diutiſſime conſervet, atque conſilia *Tua* pro juſtitia & pietate, quæ Reipublicæ fulcra ſunt, porro proſperet & ſecundet, donec quod ſerum ſit, cum ILLUSTRISSIMIS MAJORIBUS TUIS de Saxonia immortaliter meritis, juſtitiæ & Pietatis palmam in cœlo ex voto conſequaris. VALE!

ILLUSTRISSIMÆ TUÆ
EXCELLENTIÆ

Witemb. VI. Kal. Octobr.
CIↃ IↃ CC X.

humillimus cultor & cliens,

CAROLUS OTTO RECHENBERG.

Digitized by Google

CANDIDO LECTORI

S. P. D.

CAROLVS OTTO RECHENBERG.

PAradoxon multis videbitur, quod in *piis*, quæ vocantur, *cauſis*, *impii* ſæpius *quid* latere, in hac diſſertatione demonſtrare aggreſſus ſim. Imo erunt forte, qui ſanctum pietatis nomen me ipſum læſiſſe ideo arguent, quod parum reverenter de pia majorum munificentia in Eccleſiam ſentire non extimuerim. Enimvero, qui temporum & morum corruptorum habita ratione, ſtatum Eccleſiæ, verum piarum cauſarum uſum, & inſecu-

Digitized by Google

tum abuſum ex circumſtantiis in morali rerum æſtimatione, juxta regulas divini & humani juris examinare norunt, de auſu hoc meo mitius judicaturos eſſe, confido. Non enim ſine lege & ratione quidquam impium in piis cauſis audacter dixi. Si tamen, id quod non negarim, aliquando erraverim, benevolos & æquos lectores rogo, veniam lapſo benigne indulgeant, meque in hac diffuſa, & ſæpe intricata materia hæſitantem melius edocere dignentur. Non enim per ætatem illam ingenii pertinaciam induxi, ut rectius judicantium doctorum ſententias oppugnare audeam. Quin potius opto & precor ab aliis ſubactioris judicii JCtis meliora & ſolidiora ſubinde ediſcere. Quod ſi ergo hiſce προλεγομένοις in vaſtisſimo piarum cauſarum abſolvendo ſtudio, B. L., faveas, novum ad continuationem arduæ materiæ & juſto aliquando opere exponendæ calcar addes. Vale! Dab. Lipſiæ, MDCCX. IX. Sept.

INDEX

INDEX APHORISMORUM.

SECTION. I.

I. Inſtituti ratio.
II. Definitio piæ cauſæ.
III. Quæ generalis piarum cauſarum deſignatio.
IV. V. Quæ ſpecialis.
VI. Origo piarum cauſarum in Eccleſia.
VII. Cauſæ donationum impulſivæ, quas ſuperſtitio poſtea inquinavit, quæ exemplis illuſtratur.
IIX. Ex cauſis Politicis erga ordinem Clericum Principes liberales.
IX. Rationes privatorum ad donationes, avaritia, ambitio, & invidia.
X. Expeditiones cruciatæ, & Jus Patronatus Laicis conceſſum auxerunt Cleri Romanenſis bona & opes.
XI. Finis piarum cauſarum olim præcipuus gloria Dei.
XII. In his tamen ratio Juris tam naturalis & Divini, quam civilis quoque habeuda; quibus neglectis, impietas naſcitur. Quid illa hic ſit? Ubi inſigne piarum cauſarum diſcrimen ratione Proteſtantium & Romanenſium notandum venit.

De eo, quod impium in modo acquirendo piarum cauſarum.

I. Monachi olim opera manuaria ſibi panem; quidam mendicando quæſiverunt

II. Miſera hæc illorum conditio Laicos movit, ut certos reditus ipſis alendis conſtituerint, quorum bonorum antiſtites eſſent præfecti. Horum πλεονεξία *iſta adauxit.*

III. Huic inventæ ſatisfactiones, indulgentiæ, & Miſſa admodum inſervierunt, inde impietas notatur.

IV. Privilegia poſtea contra J. Civile ab Imperatoribus iſtis cauſis ſcil. piis conceſſa. Horum iniquitas notatur & probatur.

V. Plurima ad pias cauſas referuntur, quibus illarum definitio aptari nequit.

VI. Quæſtio ventilatur; an miniſtro Eccleſiæ, blanditiis morientem inducere ad legatum piæ cauſæ conſtituendum liceat?

VII. Privilegia piarum cauſarum circa legata, quæ juſtitiæ univerſali & ſocialitati repugnant, minus pia cenſeri debent.

IIX. Exempla hujus generis adducuntur.

IX. Num Quarta Falcidia in teſtamento ad piam cauſam deduci queat?

X. Num

X. *Num major favor liberorum, num vero piarum cauſarum?*

XI. *Iniquitas hic notatur, quando Clerici in cauſa teſtamentaria & propria teſtes, executores & judices eſſe volunt.*

XII. *Privilegia de donationibus inter vivos ipſis conceſſa examinantur, & num donatio omnium bonorum in pia cauſa locum inveniat?*

XIII. *An circa decimas alicui privilegium dare poſſit Imperator?*

XIV. *Num piæ cauſæ privilegiis in contractibus jure gaudeant, atque ſemper favorem minorum ſibi quoque vendicare queant?*

XV. *Privilegia nonnulla circa coutractus diſcutiuntur, & quid in illis obſervandum, annotatur.*

XVI. *An Epiſcopus vi ditiores ad eleemoſynas cogere poſſit, & deprecationes publicæ in mulctam pecuniariam converti queant?*

Sect. III.

De eo, quod impium in adminiſtratione piarum cauſarum.

I. *Abuſus Bonorum Eccleſiaſticorum poſt Caroli M. tempora, cum faſtu Clericorum increvit.*

II. *Ille in canonicatibus & canonicis notatur.*

III. *An plures Epiſcopatus aut Canonicatus ſalvo jure in unum conferri queant?*

IV. An

Digitized by Google

IV. *An canonicatus poſſint vendi?*
V. *Quid de Clericorum profuſione in ſuos cognatos ſtatuendum?*
VI. *Ad quem reditus vacantis epiſcopatus, donec alius eligatur, ſpectent? Jus Regaliæ Imperatori & Principibus vindicatur.*
VII, *An bona Eccleſiæ ab omnibus tributis neceſſariis immunia eſſe debeant?*
IIX. *Quando & quo jure a jurisdictione Imperii Civilis exempta?*
IX. X. *Privilegia piarum cauſarum in contractibus aliquid impii habent.*
XI. *An bona Eccleſiæ alienari queant.*
XII. *Num in aliam æque piam cauſam, contra voluntatem teſtantis commutari queant? Quatenus additæ execrationes donatorum morientium heredes obligent?*
XIII. *Num bona Eccleſiaſtica ad ſecularem uſum adplicare liceat. Pontificis exemplo in publica Bulla edito cum certis limitationibus illuſtratur.*
XIV. *BRUNNEMANNI argumentum contra eorum ſeculariſationem examinatur.*
XV. *Himmelii, Thummii, & aliorum rationes dubitandi diſcutiuntur.*
XVI. *Clauſula votiva.*

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO I.

DE
PIARUM CAUSARUM NATURA, ORIGINE, ET FINE IN GENERE.

I.

Pietatis ſtudium, quod gentium Apoſtolus ad omnia utile pronunciavit, tantæ fuit priſcis Juris Civilis doctoribus curæ, ut, cum plurima in earum favorem privilegia producerent, nulla meliori ratione pietati, quam vocabant, ſe ſatisfeciſſe crederent. Hæc poſtea in favorem Ordinis Clerici ita ſubinde aucta fuerunt, ut novus ferme Juris ſeſe aperiret campus, ſi quis privilegia illa atque immunitates earum penitius ſcrutari vellet. Factum inde, ut cum primi *Piarum Cauſarum* patroni ſuperſtitioni plebis, novis inventis privilegiis faverent, ipſorum poſteri avaritiam luxumque Cleri iſtis

Digitized by Google

cauſis indulgentes explerent, & tam magnificum pietatis titulum non levi impietate & injuſtitia contaminarent. Cum itaque hoc Schediaſmate illa, quæ *impia* ſub pietatis fuco in Jus irrepſere, quodammodo pro ingenii mei tenuitate repurgare, aut annotare potius inſtituerim, more in Academiis conſveto *notiones* prius rerum breviter explicabo, ac deinde quæ *origo*, quisque *finis* piarum cauſarum olim fuerit, hac *prima ſectione*, DEO juvante, exponere aggrediar.

II.

Primo loco deſcriptio *Piæ cauſæ* proponenda videtur, ut poſtea de ejus pietate aut impietate eo rectius judicari queat. Hæc cum apud ſcriptores piarum cauſarum rarior occurrat, aut ſaltem implicite in eorum commentariis lateat, commode, ut puto, ita concipi poterit, quod videlicet ſub *piæ cauſæ* nomine veniant, *omnia illa bona, quæ ex reverentia divini numinis & Chriſtiana dilectione in gloriam & cultum DEI externum, ac uſus egentium, ordinis præcipue clericorum, a populo aut imperantibus pia intentione, collata aut deſtinata fuerunt.*

III.

Huc ergo communi loquentium ſtylo omnes res, quæ *ſancta*, *ſacra* & *religioſa* vulgo dicuntur, referri poſſunt. Harum autem cum promiſcua quam plurimum ſit appellatio, paucis quoque earum nomina, quibus inſigniuntur aut diſtingvuntur, adferam. *Trebatius* apud *Macrobium III. Saturnal. 3. Sanctum*, inquit, *interdum idem eſt, quod ſacrum, idemque, quod religioſum, interdum aliud, nimirum quod venerabile, incorruptum, inviola-*

violatum eſt. &c. *Lancelottus* tamen *Inſtitut.* l. 2. tit. XVII. ita diſtingvit: *Tranſeamus ad res ſacras & ſanctas, quales ſunt Eccleſia, Altaria, Sanctorum in his condita reliquiæ, vaſa, veſtes, & ſimilia, ad divinum cultum principaliter comparata, paulo mox & de religioſis dicturi, ut ſunt religioſæ domus, & Xenodochia, coemeteria, & ſepulturæ.* Ubi *Zieglerus* in *not.* ad hunc locum: *Sacrum alias differt a ſancto & religioſo, quod omne ſacrum eſt ſanctum & religioſum, non e converſo. Sunt enim & muri & portæ civitatis, & homines aliqui ſancti, qui tamen ſacri aut ſacrati non ſunt. Religioſus etiam locus dicitur ſepultura, quæ tamen ſacrata non eſt. Verum plerumque etiam Jure Eccleſiaſtico quicquid eſt ſanctum, vel religioſum, large dicitur ſacrum, & vice verſa, & Eccleſia quandoque dicitur ſacra, quandoque ſancta, quandoque etiam religioſa. V. Auguſtin. Barboſ. de jur. Eccleſ.* l. III. c. 3. n. 9. 10.

IV.

In *ſpecie* vero piis cauſis accenſentur plurimæ res, quæ ſub generali titulo *ſacrarum, ſanctarum & religioſarum* rerum comprehenduntur, quarum explicatio apud doctores variat. *Andreas Tiraquellus*, cum *privilegia piarum cauſarum* edere inſtituerit, in *præfatione* ad hoc opus, quæ ſenſu ſpeciali piarum cauſarum nomine veniunt, ſingulari ſtudio collegit; ita tamen, ut infinitis ferme locis citatis JCtorum Pontificiorum, & Canoniſtarum minori literarum charactere, quo ſteriles citationes inſignit, nauſeam ſtatim legentibus moveat. Omiſſis proinde hiſce tricis, ex quibus non adeo facili negotio ſe lector expediat, ſumma capita ex *Tiraquelli præfatione* excerpſi, ſingulorumque probationes lega-

A 2 les

Digitized by Google

les Tiraquello aliisque legulejis defendendas relinquam.

V.

Ita vero ſpeciatim illæ determinantur: 1) ſi quid Eccleſiæ aut monaſterio relinquatur: 2) ſi quid monacho aut Clerico per donationem cedat; ita tamen, ut fiat intuitu pietatis, non conſangvinitatis aut amicitiæ: 3) ſi quid Hoſpitali, Xenodochio, Orphanotrophio, Brephotrophio, Noſocomio, Gerontocomio, aut cuicunque ſit loco, in quo pauperes recreantur, relinquatur. Hujus generis loca, ſi autoritate Epiſcopi, aut Principis erecta, nullum eſt dubium, quin ad pias cauſas referri poſſint: ſi autem privati cujusdam ſvaſu aut opibus absque confirmatione Epiſcopi ſint extructa, in contrarias Pontificii ſententias abiere. Verum cum locus pius ille proprie dicatur, in quo pietas & pietatis opera exercentur, etiam absque autoritate ſuperioris, id fieri quandoque poſſe, & hinc locum talem pium quoque dici poſſe, quis negarit? Sub Hoſpitaliorum quoque titulo veniunt ædes, in quibus milites, qui vel ob ſenium, vel vulnera in bello inflicta ad laborandum parum idonei rediere, ſuſtentantur, quæ vernacula lingva, die *invaliden* Häuſer appellantur: 4) ſi quid pauperibus conferatur, aut viduis, pupillis, orphanis, & aliis miſerabilibus perſonis; quod bona pauperum æquiparentur bonis Eccleſiarum, & pauperes ipſi ſint theſaurus Chriſti, & Jerem. V, 28. viduæ, pupilli & pauperes in una claſſe inveniantur. Item, ſi quid nobili Viro legetur, qui etſi multa habeat bona, non tamen tot poſſideat, quot conveniunt qualitati

litati & conditioni ſuæ perſonæ: *V. Menoch. in Præſumt. CXV. l. 3.* 5) ſi quid fraternitatibus aut collegiis relinquatur: 6) ſi quid ſub formula legatum, *pro anima, pro remedio animæ, pro retributione æterna:* hodie um GOttes Willen ap. *Beſold. p. 6. conſ. 263. n. 3.* 7) ſi quid relictum ſit pro redemtione captivorum, aut ad alimenta; qui duo caſus *in Cod. de SS. Eccl.* iidem plane judicantur. Alimenta tamen in pauperes conferenda; ſi enim diviti cuipiam legata, non ad pias cauſas referenda, & magis ex paupertate legatarii, quam ex verbis teſtatoris pia cauſa dicitur: 8) ſi quid ad dotem legatum ſit, circa quam idem, quod circa alimenta notandum eſt; ut ſcilicet dos pauperi virgini concedatur; ſi enim diviti per legatum ſit relictum, erit quidem legatum privilegiatum & favorabile; non vero in omnibus privilegiis legatis piarum cauſarum reſpondebit. Quarta enim Falcidia detrahi poterit, quæ in dote pauperi legata locum non invenit: 9) ſi quid filiofamilias ſtudiorum gratia a patre vel alio ſit donatum, favore piæ cauſæ illa donatio itidem gaudebit; quia utilitatem publicam reſpicit, & argentum, quod filio ſtudiorum gratia conceditur, doti filiæ æquiparandum. *Baldus* tamen circa hunc caſum, quem & alii ſecuti ſunt, monet, non omne æs, quod ſtudiorum gratia legatum, ad pias cauſas referri; verum illud tantum, quod ſtudii Theologici cauſa: 10) ſi quid ad conſtructionem & refectionem pontium & viarum, ſi quid ad munimenta oppidi & defenſionem, ſi quid denique ad quamlibet publicam utilitatem legetur, pietatis privilegio gaudebit: 11) ſi quid ad erectionem monumenti; ſi quid ad imaginem faciendam vel depin-

gendam, præſertim Chriſti & alicujus ſancti, *V. Menoch. l. III. præſumpt. CXV.* ſi quid meretrici, ut ad meliorem frugem redeat; ſi quid ad ſpurias Clericorum elocandas, ſi quid ultimo ad ſolvendum & ſatisfaciendum creditoribus ſit relictum, etiam a Canoniſtis ad ſpecioſum & ampliſſimum piarum cauſarum titulum refertur, quo tamen jure id fiat, infra diſcutiam.

VI.

Perſpectis illis rebus, quæ tum generaliter, tum ſpecialiter favore tituloque piarum cauſarum veniunt, paucis quoque *in originem & modum acquirendi* illarum erit inquirendum. Primos ergo illorum natales ab antiquiſſimis temporibus, ex liberalitate principum & privatorum deducemus; ita tamen, ut plebi prima donationum gloria merito tribuatur. Cum enim populus Chriſtianam religionem eo avidius arriperet, quod adverſa fortuna preſſus, aut cum tenui ſorte ut plurimum colluctari ſolitus, mire caperetur divinis dogmatibus, quæ & præſentem numinis gratiam inter triſtiſſima quæque, & gaudia nec poſt mortem finienda pollicebantur; ipſi Principes, & qui ſapientiam in civitate profitebantur hujus vitæ illecebris capti meliora adhuc ſperanda fere aſpernabantur. Per iſthoc, inquam, tempus, quo religio Chriſtiana ſummis poteſtatibus negligebatur, aut oppugnabatur, ipſi Chriſtiani inter ſe utcunque Eccleſiæ curam gerebant, ipſique doctores communi ſuffragio electi, collatis fere ſtipibus alebantur. Acceſſit inde ad has eleemoſynas quorundam liberalitas ſingularis, ut bona ſua aut venderent, aut per donationes & teſtamenta pauperibus offer-

offerrent. Ex his tam tenuibus initiis autoritas doctorum Eccleſiæ, quos presbyteros aut epiſcopos vocabant, indies crevit. Hinc poſtquam ipſi Principes ſeculo quarto Eccleſiæ ſua nomina dare cœpiſſent, adultam per aliquot ſecula Epiſcoporum autoritatem convellere, populo ferme ab horum nutu pendente, minus conſultum videbatur. Quin aliqui iſtorum ultro poteſtatem ac opes auxerunt, vel opinione pietatis, vel ut ipſos cum addicta iisdem plebe ad deſtinata ſua eo haberent promptiores. Ex quo factum, ut magna vis hominum ſequentibus ſeculis ſeſe ſacris addiceret, quæ non minus ſolers, quam felix fuit in pariendo ſibi, ex aliorum bonis opulentiori patrimonio, ut valde modeſtos poſt ſeculum decimum ſacerdotes ſit experta civitas, quæ tertia bonorum ſuorum parte cum ipſis decidere potuerit. Hic tam felix rerum ſucceſſus majora quotidie molienda clericis ſvaſit, ut Epiſcopi Romani autoritate accedente, Regnum ſacrum in ipſo veluti ſinu Europæarum civitatum ſtabiliverint. Bona, quæ per liberalitatem majorum acceperant, ab omni civili poteſtate exemerunt, & privilegia innumerabilia ferme piarum cauſarum, uti ipſe *Tiraquellus in præf. alleg.* profitetur, ad corroborandas vires in perniciem civitatum excogitavere; ita, ut quas opes nullo pretio acceperant, faciliori adhuc negotio tuerentur.

VII.

Cognitis ſic primis piarum cauſarum originibus, & qua ratione bona privatorum civilia in ſacros uſus & ſacra privilegia tranſiere, artes quoque & modi, quibus tam inſignis præda ordini clericorum parta, erunt

erunt recenſendi. Prima abſque dubio ratio, quæ privatis animum, ut bona ſua ad ſacros uſus deſtinarent, addidit, reverentia erga DEUM, gratusque animus erga ejus miniſtros, & miſericordia erga pauperes fuit; quæ cauſæ, niſi variis poſtea ſuperſtitionibus fuiſſent commaculatæ, non omni adeo laude eſſent defraudandæ. At vero his ſuperſtitio & opinio meriti apud DEUM ſucceſſit, quam callida Clericorum turba in tenerrimis conſcientiis excitatam, mirum in modum fovere cœpit. Cum enim in Eccleſia Orientali & Occidentali quondam moris eſſet; ut pro mortuis quoad reſurrectionem carnis, non vero animarum liberationem, preces fierent, (uti ex Liturgia Baſilii, Ambroſii, & Canone Miſſatico in comment. de defunctis conſtat) iſta novo modo reformatæ ſunt; ut pro relaxatione & redemptione animæ defuncti oraretur. Hinc factum, ut morientes plerumque in ultimæ voluntatis diſpoſitione clericis & monachis plurima legarent, quo ardentioribus DEUM precibus pro redemptione ex purgatorio, quod jam ante confictum fuerat, adirent. Natum inde proverbium, *niſi purgatorium fuiſſet incenſum, clericorum culinæ non fumaſſent.* Sic *Faucbetus* in *Antiquitatibus ſuis* refert *Dagobertum* I. Regem Galliæ circa annum DCXLIV. donationem bonorum quorundam inſtituiſſe, ut pro redemptione animæ ſuæ preces fierent; forte quia, dum vixit, pellicum agmen ſecum circumducere ſolitus, peccata ſua ſe hoc modo redemturum pœnisque debitis hoc pretio ſe exemturum putabat. Nec liberalitate Gallis ceſſerunt Romani Imperatores. Ut enim *Caroli M. Ludovici Pii*, & *Ottonis M.* donationes lau-

lautiſſimas taceam, illuſtre admodum exemplum in *Meinwerco* Epiſcopo Paderbornenſi ab autore, qui vitam ejus deſcripſit, memoriæ eſt relictum. Cum enim ille ampliſſima prædia ab *Henrico II.* Imperatore, alias *Sancto*, itemque *Claudo* dicto, per interceſſionem aliquot Virorum illuſtrium eblandiendo obtinuiſſet, ſic affatur *Henricum: Beatus es Henrice, & bene tibi erit, cui pro hac oblatione cœlum patebit, cujus anima cum ſanctis ſempiterna poſſidebit gaudia. Videte omnes populi, conſiderate fideles univerſi, talis oblatio ſit peccatorum abolitio, hoc ſacrificium DEO acceptabile, animabus ſit propitiabile. Hoc quoque fideles pro poſſe ſuæ facultatis imitari ſtudeant, ut pro temporalibus, æterna, pro tranſitoriis, manſura obtinere valeant.* Sed cum illis prædiis nequaquam eſſet contentus, & Piſas Weſtphalicas, quas dioeceſis Paderbornenſis incolæ vocant, Erwitte / adhuc ſatis inverecunde peteret, voti quidem compotem fecit Imperator, ſed πλεονεξίαν deteſtatus, *odium DEI & hominum eidem eſt adprecatus ob aſſiduas regni ſpoliationes.* Sic enim eadem hiſtoria *Meinwerci* pergit: *Epiſcopus gaudio repletus inenarrabili, Rex omnium Sanctorum, exclamat, retribuat Tibi: & Imperator averſo vultu occulte ſubmurmurans: & Tu, inquit, odium DEI, & omnium ſanctorum ejus habeas, qui me bonis conceſſis, cum detrimento regni ſpoliare non ceſſas.*

VIII.

Superſtitioni alia quoque donationum cauſa ſucceſſiſſe videtur, quæ Romanos Imperatores & alios reges, ut bona, imo quandoque regna quoque Eccleſiæ offerrent, incitavit. Timebant ſcilicet ſæpiſſime

a laicis, ſi eis feuda concederent, rebelliones; inde ſperabant eccleſiaſticos majeſtati ſummæ fore fideliores; adeoque, ſi qui ex laicis Vaſallis defecturi eſſent, eccleſiaſtica cenſura lubentius illis obicem poſituros. Obſervat hoc *Caroli M.* politicum conſilium, & imperii, ut vocat, arcanum, *Wilhelmus Malmesburienſis de reb. geſt. Anglor. l. V. Cum Urbano Papa Paſchalis*, inquit, *ſucceſſiſſet, rurſus quæſtio de inveſtitura Eccleſiarum, rurſus bella, rurſus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Epiſcopos & Abbates regni ſui, quod citra montes eſt, fautores habebat, quia Carolus M. pro contundenda gentium illarum ferocia omnes pene terras eccleſiis contulerat, conſilioſiſſime perpendens, nullos ſacri ordinis homines tam facile, quam Laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, ſi Laici rebellarent, illos poſſe excommunicationis autoritate & potentiæ ſeveritate compeſcere.* Idem ferme exemplum hiſtoria Anglicana ſuppeditat ſub *Johanne*, qui regnum Angliæ & Hiberniæ cum penſione annua 2000. librarum argenti *Innocentio tertio* Papæ obtulit, ut eundem contra magnates, qui *Ludovicum* Galliæ Principem in auxilium vocaverunt, ſtrenue defenderet. Inſtrumentum hujus feudalis ſubjectionis ex *Matthæo Parienſi* ad ann. 1213. & *Heimingfordio* l. 11. c. 98. allegabo, ut & indoles regis & faſtus Papæ, qui oblata accepit, eo penitius noſcatur. *Johannes, DEI gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, &c. univerſitati veſtræ per hanc chartam aurea bulla noſtra munitam, volumus eſſe notum, quod cum DEUM & matrem noſtrum S. Eccleſiam offenderimus, volentes, non vi inducti, nec timore coacti, ſed noſtra bona & ſpontanea voluntate, ac communi conſilio Baronum noſtrorum offerimus, & libere concedimus DEO & S.*

& S. Apoſtolis Petro & Paulo ac Domino noſtro Papæ Innocentio III. ejusque catholicis ſucceſſoribus totum regnum Angliæ, & totum regnum Hiberniæ, cum omni jure ac pertinentiis pro remisſione peccatorum noſtrorum, & fidelitatem Domino noſtro Papæ tanquam fœdarius juravimus & homagium fecimus. Et ſi aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attentare præſumpſerit, jure regni cedat. In hoc inſtrumento, quamvis rex aſſerat, ſe regnum obtuliſſe pro remisſione peccatorum, nec vi coactum, ſed ſpontanea voluntate; tamen cuilibet hiſtorias Anglicanas obiter evolventi patebit, oblationem factam ad majus evitandum malum; ne ſcilicet plane regnum amitteret. Juramentum, quod Nuntio Apoſtolico præſtitit, idem *Hemingfordius* l. c. refert: *Ego Johannes Rex Angliæ DEI gratia ab hac hora in antea fidelis ero DEO, & B. Petro & Eccleſiæ Romanæ, ac Domino meo Innocentio Papæ tertio, ejusque ſucceſſoribus catholice intrantibus. Eorum damnum, ſi ſcivero, impediam, conſilium eorum ſecretum tenebo, Patrimonium B. Petri & ſpecialiter regnum Angliæ & regnum Hiberniæ adjutor ero ad tenendum & defendendum. Sic me adjuvet DEUS, & hæc ſancta Evangelia. Amen.* Hæc oblatio regni, quamvis poſteris temporibus expiraverit; indolem tamen regum in illis barbaris ſeculis, atque inexplebilem Clericorum avaritiam & faſtum demonſtrat, quem exemplo *Henrici V.* Imperatoris, de quo *V. Lehman. Chron. Spirenſ.* l. V. c. 42. & aliorum adhuc Principum magis illuſtrare poſſem; niſi piæ cauſæ nos ad alias, quæ privatos ad donationes Eccleſiæ faciendas moverunt, rationes vocarent.

Digitized by Google

IX.

Quas ſeptimo jam paragrapho cauſas allegavi liberalitatis erga Clericos, gratam mentem ſcilicet erga doctores & eccleſiæ miniſtros, miſericordiam erga pauperes, ſuperſtitionem denique circa preces pro mortuis, plebi & principibus ferme communes extiterunt; ut mutua quaſi erga Eccleſiam benevolentia certarent. Aſt, quam octavo loco memoravi politicam cauſam, principes ſoli ſibi vendicant. Reſtat itaque alia adhuc ex moralibus fontibus deducenda, quæ plurimos privatæ ſortis homines ad legandas facultates Eccleſiæ incitavit, *avaritia* ſcilicet, *vanumque gloriæ ſtudium*. Cum enim ea ſit avarorum conditio & indoles, ut nihil magis illos afficiat, quam ſi immenſam opum molem congeſtam videant; econtrario vero maximopere doleant; ſi, quod duriſſimis laboribus & creberrimis vigiliis parta ſunt, a prodigis ſucceſſoribus iterum dilapidentur, & ipſorum tenacitas poſt mortem hæredibus ſit ludibrio; nulla meliori ratione avari homines ſuis votis ſatisfacere ſe poſſe putarunt, quam ſi bona ad pias cauſas legarent, & hoc modo opum vim, quæ, dum viverent, intacta inviolataque manſit, etiam poſt funera illibatam conſervarent. Comitatur plerumque avaritiam *ambitio* & *invidia*, quæ duo plurimum huc conferunt. Ambitioni enim, cui dum viverent, ob expenſas, quas timebant, ſatis facere non poterant, poſt mortem, ut opinantur, optime conſulunt, ſi magnam facultatum partem ad pios uſus legent, & in orationibus annuis proprias quaſi laudes per ſtipendiarios præcones decan-

tent.

Digitized by Google

tent. Invidia nec poſt fata tranquillos eſſe concedit, ſi ſciant hæredes de eo, quod ipſi tangere nefas judicarunt, genio liberius litaturos, captivosque aureos bono publico potius, quam arcis dedicaturos. Tribuerunt ergo potius Eccleſiæ & piis cauſis, quam illis, quos neceſſitudo & conſvetudo ipſis junxit, vano ſolamine ducti, res eccleſiæ eſſe nullius, quæ tamen hypotheſis merito cum *Excell. Titio* noſtro *pro callido Cleri ethnici & Papalis commento* habetur v. ejusdem *Syſtem. Jur. p. 1131.*

X.

Poſſent hic plures aliæ allegari cauſæ, quæ a Clericis inuentæ privatos pariter homines ac principes ad donationes Eccleſiæ piisque cauſis faciendas incitarunt, quas *Illuſtris Pufendorfius* in nervoſo tractatu *de Monarchia Pontificis Romani* §. *17. ſeqv. & 33.* ſolerter indagavit & deſcripſit. Duas ego tantum, quibus plurimum piæ cauſæ tribuunt, adhuc commemorabo. *Una ſingularis æſtimatio expeditionum*, ut vocant, *cruciatarum fuit*, quæ cum a Pontifice *Urbano II.* ſvaſu *Petri Eremitæ*, in concilio Claremontano ann. M XCV. primum eſſent ſuſceptæ, tanta ſui admiratione omnem Europam occupavere; ut, cum homines pietate quaſi inter ſe certarent, vici & oppida plurima ſuis incolis orbata fuerint. *Bernhardus, Abbas Clarevallenſis*, nuntius Papæ *Eugenii* in comitiis Spirenſibus ann. MCXLVII. ſub *Conrado III.* Imperatore, cum Germanos ad ſuſcipiendam expeditionem hortatus eſſet, ſe effeciſſe gloriatur; ut in vicis & oppidis Rhenanis ſeptem mulieres ad ſingulos mares in computatione referrentur. conf.

Digitized by Google

Otton. Frieſing. de geſt. Frieder. l. I, 37. 39. Has expeditiones, quarum quinque inſigniores numerantur, in fraudem Regum & Principum excogitatas, ut viribus ſcilicet deſtituerentur, quibus ſe majeſtati jam dum adultæ Pontificiæ opponere poſſent, pluribus demonſtravit Venerandus Pareus meus *in Diſſert. de Expeditionibus cruciat.* Ex voto itaque cum Pontificis, tum uniuerſi ordinis clerici ceſſerunt; ita, ut Pontifex neminem eo tempore haberet, qui eundem interrogaret, *Papa quid facis?* clerici autem per teſtamenta abeuntium & nunquam forte redeuntium opulentiſſimam quamque partem ditionum occuparent. *Altera*, quæ expeditionibus cruciatis adhuc antiquior, Eccleſiis, quæ primarium inter pias cauſas locum occupant, pingviſſimas dotes peperit. Cum enim poſt ſeculum tertium a Chr. nat. non ſolum Principes in ſuis territoriis, verum etiam privati in ſuis fundis templa ædificarent, *V. Franciſc. Duaren. de Sacr. Eccleſ. miniſter.* l. V. c. 4. ipſis poſtea ſub *privilegio patronatus*, quod regulariter ad ſummum epiſcopum ſpectare deberet, injunctum; ut dotibus quoque magnificis extructa templa ornarent. Unde tanquam ex debito Eccleſiam dotare is tenetur, qui eam fundavit: *c. cum ſicut 8. X. de conſecrat. Eccleſ.* & *c. piæ mentis 16. qv. 7.* Hinc *Lancelotus l. 1. t. 28. §. 2. Sicuti enim in carnali matrimonio ad onera ſuſtinenda dos asſignari debet; ita etiam concedenda ſunt Eccleſiæ, quæ ad luminaria & ad cuſtodiam, & ad ſtipendia cuſtodum, & ad cetera ſacræ domus neceſſaria, ſufficiant. Inſtitutum eſt igitur, ut cujusdam quaſi remunerationis loco, ad præſentationem patronorum in fundatis, vel dotatis Eccleſiis ſacerdotes inſtituantur, nullo profesſionis vel ſexus habito diſcrimine.*

Idem

Idem *Lancelotus. l. II. t. 18. §. 9. nec illam patietur ædificari* (ſc. Epiſcopus) *aut munus impendet conſecrationis, quam dotem Baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad cuſtodum ſtipendia, ſufficere valeat. In compenſationem dotis ſplendidum juris patronatus privilegium ædificanti & dotanti conceſſum; ut pietatis & ſingularis in Eccleſiam voluntatis perpetuum eſſe poſſet monumentum*, ut loquitur *Franciſcus Duarenus* l. c. & ut magis incitarentur homines ad ædificandas & dotandas eccleſias, *c. nobis X. de jur. Patron.* Acceſſerunt deinde confirmationes *Juſtiniani Novell. 57. c. 2. Novell. 67. c. 2. Novell. 123. c. 18. Caroli M. Ludovici Pii &* aliorum. Hinc appoſite admodum *Zieglerus in not. ad Lancelot.* l. c. *Si recte novi Canoniſtas modernos, nec hoc quidem jus* (*ſc. patronatus*) *permiſiſſent; niſi id marſupiis illorum proficuum eſſet, & bona Clericorum ampliaret. Cum enim Laicis nullum omnino in bonis eccleſiaſticis regulariter Jus relinquant, nec ut iis ſeſe immiſceant, patiantur, c. bene 1. diſtinct. 96. c. noverint. 6. cauſ. 10. qu. 1. & c. cum laicis. 12. X. de reb. eccleſ. alienan. non ſane aliunde profectum hoc jus Patronatus dicere poſſunt, quam de gratia Eccleſiæ & Pontificis, c. quoniam. 3. X. de jur. Patron.* Hæc itaque diſpoſitio Cleri de dotanda eccleſia, quantum ad opulentiam piarum cauſarum contulerit, illi judicent, quibus ſacrarum ædium vaſtiſſimus numerus, & hinc dotium quoque lautiſſima conditio perſpecta eſt.

XI.

Viſis nunc illis, quæ tum ad pias cauſas referuntur, tum originem fundationum illarum dederunt, ut

ut *finem* quoque earum demonſtremus, inſtitutum noſtrum poſtulat. Fuit ergo *finis primarius* olim erogationum ad pias cauſas, ut inde alimenta acciperent miniſtri eccleſiæ, eleemoſynas pauperes, ſalaria monaſteriorum & ſcholarum præfecti, & ſtipendia vel victum diſcentes. Quem finem laudabilem concinnis admodum verbis, & hunc poſtea inſecutum abuſum veteres Witebergenſium Theologi in epiſtola ad Electorem *Fridericum Sapientem* annotarunt: *Satis conſtat, collegia vetera, monaſteria & templa initio non fundata, conſtituta, ordinata, regiisque opibus locupletata fuiſſe, ad lectionem Miſſarum vel horarum Canonicarum deblaterationem, absque fructu & utilitate eccleſiæ & fidei Chriſtianæ, quod nunc fere fit; ſed potius, ut juventus in ſacra ſcriptura & religionis doctrina erudiretur. Itaque vetera collegia, cœnobia, & dioeceſes fuere ſcholæ juvenum Chriſtianorum usque ad Auguſtini, imo Bernhardi ætatem. Ad hunc finem omnia bona facultatesque eccleſiaſticæ legatæ donatæque fuerunt; ut inde ſtipendia & quaſi præmia laborum darentur Paſtoribus, Doctoribusque Eccleſiarum, & inde ſuſtentarentur ſcholaſtici aliique pauperes, quod veterum monumenta hiſtorica perſpicue indicant. Recentes vero &c.* Idem innuit *Chytræus in Chron. Sax. p. 51. Et attributi reditus ampli & uberes, ut alimenta & ſtipendia neceſſaria Epiſcopus & ceteri Doctores Canonis Biblici ipſi adjuncti, & Clerici ad miniſterium Eccleſiæ inſtituendi, & eleemoſynas pro pauperibus & peregrinis, & ſumtus ad ædificia templorum ſarta tectaque conſervanda haberent.* Teſtantium quoque intentionem fuiſſe, ut in conſervationem ſcholarum, Eccleſiarum & pauperum verterent, *Lutherus t. 2. Eisleb. p. 313.* aſſerit. Worzu ſoll man ſolche Güther brauchen?

brauchen? Hier kan man nicht beſſer antworten/ denn daß man acht habe auff der Stiffter Willen und Meynung / welche je nichts anders geweſt iſt/ denn daß ſie zu GOttes-Dienſt und Ehre ſolche Güther haben wollen geben / ꝛc. It. *T. 7. Jenenſ. ed. 1568. p. 261.* Man ſiehet wohl/ wie mit groſſen Ernſt die alten Käyſer die Pfarren und Schulen gemeinet / da ſie ſo reichlich die Stiffte begabt haben. Denn daß es erſtlich Schulen geweſen ſeyn / zeugen dieſe Nahmen/ Probſt/ Dechant, Scholaſticus, Cantor, Canonici, Vicarii, Cuſtos &c. Aber was iſt draus worden? Agnoſcimus ergo ex l. c. quibus innumera ferme alia addere poſſem, præcipuam & optimam teſtantium in veteri eccleſia fuiſſe intentionem, ut ſuis bonis DEI gloriam promoverent. Hæc vero, cum nulla meliori ratione amplificari poſſit, utique omni laude dignum inſtitutum eſt pios doctores eccleſiæ pauperesque ſic fovere. At vero tum ex parte donantium, tum ex parte accipientium & adminiſtrantium vanæ quædam perſvaſiones, & deteſtabiles abuſus poſtea acceſſerunt, quos in *ſecunda* & *tertia* ſectione notare jam paramus.

XII.

Cum itaque primarius olim piarum cauſarum finis fuerit, ut pietati donantium & aliis piis uſibus reſponderent; illarum executores longo abhinc tempore, a legitimo uſu receſſere, &, quod pietati in DEUM & proximum deſtinatum fuerat, varia impietate contaminarunt. Per malitiam enim vel negligentiam patronorum piarum cauſarum factum, ut ſplendido

pietatis titulo exciderint, magnæque inde impietates atque iniquitates in adquiſitione & adminiſtratione illarum hinc inde a cordatis viris obſervatæ fuerint. Quas cum ſequentibus ſectionibus excutere inſtituerim, mearum prius erit partium, ut, quid hic *impium* ſit, imprimis declarem, & hac expoſita notione, impietates in ſic dictis piis cauſis oſtendam. *Impium* ergo hic nobis dicitur, *id vitii genus, quod neglectis divini & naturalis juris regulis, cum in adquiſitione, tum in adminiſtratione bonorum in uſus Clericorum & pauperum pia intentione donatorum, contrahitur.* Norma enim, ut juſtitiæ, ita pietatis, ſunt juſtæ leges, ſive illæ divinæ, ſive humanæ appellentur. Quicquid igitur iis ulla ratione repugnat, id *iniquum* aut *impium* vocatur. Quamobrem in dijudicanda alicujus rei aut actionis impietate circumſtantiæ morales ad Juris aut legis normam ſemper examinandæ ſunt, antequam pium quid aut impium, juſtum vel iniquum pronuncietur. Atque hoc in piis cauſis vel maxime attendendum eſſe arbitror. Non enim illorum me ſuperſtitio terreat, qui pias cauſas omnibus legibus civilibus & naturalibus exemtas clamant, gloriamque divinam quovis modo etiam ex ratione ſtatus promovendam prætendunt, cum Clariſſimorum JCtorum magna nomina *Ziegleri in not. ad Lancelot. l. II. t. 23. & Carpzovii* multis in locis iis opponere poſſem. Ad leges itaque Juris naturalis & divini, quandoque & Juris Civilis tanquam ad lydium veritatis lapidem pias cauſas earumque favorem examinare pergam, illarum *pietatem* aut *impietatem* exinde dijudicaturus. Priusquam vero me ad ſecundam Sectionem accingam, piarum cauſarum

cum

cum *Excell.* noſtro *D. Titio Syſtemat. l. IX. C. XVII.* duplex adhuc erit habenda ratio. Duo etenim præcipui cœtus exiſtunt, qui Chriſtianam profitentur Religionem, Pontificii & Proteſtantes, ex quorum ratione ſtatus diverſa diſcrimen piarum cauſarum valde inſigne naſcitur. Jus enim Pontificium ejusque interpretes pias cauſas admodum multiplicarunt, iisque varia privilegia vel jura ſingularia tribuerunt, quod quidem intuitu Romanæ Eccleſiæ non adeo probari poteſt; cum hodie ſub nomine Eccleſiæ Clerus fere tantum numeroſus Reipublicæ parum utilis lateat. Quod vero Eccleſias Proteſtantium attinet, quarum ſors tenuior eſt, benigniores illæ diſpenſationes facilius admitti poſſunt, quia per reformationem bonorum Eccleſiaſticorum abundantia ad mediocritatem redacta ſummorum imperantium moderationi & diſpoſitioni nunc maximam partem ſubeſt; adeoque abuſus tanto cum effectu conſequi non poſſunt. Favor itaque merito non ex ſtudio partium, ſed ex conditione externa Eccleſiæ, Proteſtantium erit habendus; ita tamen, ut ſi quid iniquum aut impium etiam circa horum pias cauſas deprehendatur; idem quoque bona fide ſit animadvertendum.

Digitized by Google

SECTIO II.

DE EO,

QUOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADQUISITIONE DEPREHENDITUR.

I.

PRimis religionis Chriſtianæ ſeculis, longe alia erat Eccleſiæ facies ab ea, quam poſtea labentibus ſeculis induit, & in formam ſtatus reipublicæ degenerare cœpit. Calicibus contenta ligneis, ſacerdotibus fruebatur aureis, & Clerici ex ſtipe collecta vivere neceſſum habebant. *Conſtantino M.* vero rerum potito, iis pingviores reditus ad vitam hanc tranſigendam aſſignabantur, qui ex reverentia & dilectione populi erga Clerum ſubinde auctiores redditi fuerunt. Præſertim cum varii ordines in clericorum ſocietate aucta, cum grege monachorum pullularent, quibus cum labore manuum panem quærere moleſtum erat. *Lancelotus* inde *Inſtitut. Jur. Canon. l. III. t.4. Ad hos monachos*, inquit, *quies*, *oratio*, *& manuum labor ſpectat.* Ex quo loco *Marcus Anton. de Dominis*, *de Reipubl. Eccleſ. l. IX. c.5. n.51.* prolixe docet, ſuorum laborum fructibus non aliis artibus a monachis eſſe locupletandam Eccleſiam. Talem enim laborem priſcis eccleſiæ temporibus monachis uſitatum fuiſſe, *Renat. a Valle in Hipparch. n.94.* probat.

II. Aſt

II.

Aſt tenuis hæc monachorum conditio, ſingularem ipſis ſanctimoniæ exiſtimationem atque plebis Principumque favorem conciliabat. Plurima hinc diverſis de cauſis moti, vel viventes adhuc iis donabant, vel morituri bona legabant, quibus eorum inopia ſublevaretur. Hæc, cum non in ſingulorum dominium; verum in univerſi ordinis emolumentum cederent; adminiſtratio eorum epiſcopis aut præſulibus fuit oblata. Qui habendi cupiditate nondum expleta, indies majora acquirere nitebantur, artibus novis excogitatis, per quas rei oeconomicæ magis, quam Religioni & pietati proſpectum ibant. Immodicam nova acquirendi & parta tuendi cupiditatem *Joh. Petr. de Ferrariis*, qui circa an. M CCCCX. vixit, *in Prax. t. LI. num. 3.* taxavit: *Clerici & religioſi pro ſe fecerunt legem, quod non posſint vendere, nec alienare, nec dividere eorum bona, ſicque in brevi neceſſe eſt, quod omnia bona Laicorum ſubjiciantur dominio Clericorum; niſi bonus Imperator provideat, qui donationem Conſtantini revocet, & legem faciat, ut omnium Clericorum ſtatus ad ſtatum mendicantium fratrum penitus reducatur, & Papa cum Cardinalibus ſimiliter ad vitam Chriſti & Apoſtolorum ejus deveniat.* Qua impudentia Imperatores ac reges adierint, ſupra *Sect. I.* exemplo *Meinwerci* illuſtravimus, qui Henricum Sanctum crebris ſollicitationibus ad iracundiam permovit. Idem exemplum *Gvilielmus Neubrigenſis in reb. Anglic. l. III. c. 25. de Henrico II.* Angliæ rege memorat, qui in publica concione magnatum ita peroravit: *Nonne melius eſt, ut pecuniæ iſtæ impendantur*

neceſſariis regni negotiis, quam epiſcoporum abſumantur deliciis? Noſtri enim temporis præſules veterum in ſe formam minime exprimunt, ſed circa officium langvidi & remisſi totis mundum brachiis ampleƈtuntur. Sic *Henricum Leonem Saxon. Ducem* de nimia Epiſcoporum avaritia & opulentia conqueſtum *Cranz. Metropol. l. VII. c. 1.* aſſerit: Inſanæ baſilicarum dominicarum ſtruƈturæ, & ampliſſimi Epiſcopis & Canonicis deputati reditus, ita *ut luxu & laſcivia diffluerent libentius præliantes, quam prædicantes*, *Gviliel. Neubrig. rer. Angl. l. V. c. 22.* adhuc quoque de opibus Clericorum variis artibus partis teſtantur. Quam ob cauſam Veneti, Galli, & Britanni æquum judicarunt, ut donationum ad pias cauſas & Eccleſias modus eſſet: ideo promulgatis ediƈtis prohibuerunt, ne quis impoſterum prædia aut bona immobilia Eccleſiæ aut ordini eccleſiaſtico absque ſuperiorum conſenſu donaret, *Bodin. de Republ. l. V. c. 2. Sleid. l. VI. de Stat. relig. & reipubl.* Quibus ergo artibus ad emungendam laicis pecuniam pietatis nomine velatis uſi fuerint, ulterius paucis pandam.

III.

Earum *Höpfnerus*, inſignis Theologus Lipſienſis, in *Saxon. Evangel. p. 154.* tres præcipue commemorat: *Prima* eſt, *quod mulƈtæ pecuniariæ loco ſatisfaƈtionum Canonicarum laicis impoſitæ, prius ab iis ſolvendæ eſſent, quam abſolverentur.* Quæ autem impietas in iſthoc ſatisfaƈtionum genere lateat, ex *Lanceloti* quoque verbis intelligi poterit, *l. IV. t. 13. §. 22. Hæredes*, ait, *ut pro mortuo ſatisfaciant, ſi ſponte nolint, Eccleſiaſtica cenſura compelli poſſunt.* Quam male autem *ſatisfaƈtionem compenſatoriam*

cum

cum *emendatoria* illi confundant, & qua ratione, a primitiva eccleſia circa ſatisfactiones diſceſſerint, *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. II. t. 5. §. 12.* accurate admodum demonſtravit. Marſupiis certe Clericorum admodum proficuæ fuerunt, & cum peccatores per flagellationes, jejunia aut publicas deprecationes nollent, ut ita loquar, in corpore luere, in ære luere neceſſum habebant. Major *ſecundo* impietas in *Indulgentiarum inventa nundinatione* deprehenditur, quando merita ſanctorum e communi eccleſiæ theſauro ad ſalutem animæ vendi cœperunt. *Maimburgius in Hiſtor. Lutheraniſmi l. 1. ſect. 3.* & Pontificii originem ad *S. Gregorii* Papæ, *Leonis III.* & *Clementis VI.* tempora ex Decretalibus deducunt, & per Concilium Nicænum, Ancyranum, Laodicenum, Claramontanum, Lateranum, Lugdunenſe, Viennenſe & Conſtantienſe illarum autoritatem confirmatam fuiſſe, fabulantur. Enimvero *Illuſtris Seckendorfius in Comm. Hiſtor. Luther.* ad l.c. *Maimburgii* fabuloſam originem oſtendit. Notum enim eſt ſatis, quod *Bonifacii* demum *VIII. Alexandri VI.* & *Leonis X.* auſpiciis impudentes indulgentiarum nundinationes maxime invaluerint. Indulgentiarum vero impietatem manifeſtam non tantum *Lutherus* noſter orbi Chriſtiano demonſtravit, ſed ipſi quoque Pontificii ſcriptores *Franciſcus Gvicciardinus*, *P. Jovius*, *Arnoldus Ferronius*, *Natalis Comes* & alii eandem diſſimulare non potuerunt. Quorum teſtimonia, quippe in vulgus nota adferre, opus haut eſt. *Tertio* loco, *Miſſa* inter artes lucrandi bona laicorum, modus admodum eſt vulgaris; præſertim licentia data eandem quibusvis in locis celebrandi; item preculæ pro mortuis ex purgato-

gatorio liberandis, qui bona ſua eccleſiis & cœnobiis legaverint. De origine cultus Miſſifici non eſt, ut hic tradam multa. *Melanchthon in epiſtola* ad *Hermannum Archiepiſcopum Colonienſem*, quam *Seckendorfius l. III. Sect. 27. §. 107.* recenſet, *Miſſam privatam*, ſcribit, *quinto ſeculo in Africa initium ex caſu quodam ſpectri pellendi cauſa habuiſſe, unde paulatim mos apud barbaras præcipue nationes irrepſerit, & mentio mortuorum in cœna recepta ſit, cum Græci in Canone offerre ſe dicant pro Prophetis & Apoſtolis, quos utique a pœna liberandos eſſe, non cogitabant, ſed gratias pro illorum miſſione agebant.* Emergente vero poſtea monarchia Papali, in Eccleſiam Romanam majore ſuperſtitione aucta tranſiit, & plures impios errores peperit, quos *Lutherus* in *Articul. Smalc. ſecund. part. artic. de Miſſa* demonſtravit. His acquirendi modis, alii ex Theologia Pontificiorum lucrativa addi poſſent, niſi illi ab Illuſtri Viro, *Puſendorfio de Monarch. Pontif. Rom. §. 17. 18. 32. 33. ſeqv.* annotati eſſent.

IV.

Hos Cleri modos acquirendi ſi quis prudenter examinet, minus mirabitur, per tot ſecula uſurpatos tot prædia, tot epiſcopatus & ditiones ſub *pietatis* titulo ipſis ceſſiſſe; præcipue, cum ad ſuperſtitionem, favor in Eccleſiam & Clerum ſummorum Principum cum veneratione Papæ Romani accederet, ut circa modos donationum Jure Civili prohibitos, in gratiam Cleri facile diſpenſarent. Ea enim hominum indoles eſt, ut libentius de alieno, quam de ſuo largiantur. Humano huic genio ſeſe quoque accommodaverunt Clerici, & præcipue circa bona morientium acquirenda

da intenti fuerunt. Morti enim jam vicini, dum hæredes bonis percipiendis fraudant, rerum ſuarum ſunt quidem adhuc liberrimi domini, aſt cum dominium brevi exuere neceſſum habeant, poſt mortem quoque dominium velut exercere malunt, opesque jure naturali aliis neceſſario relinquendas, liberæ ipſorum diſpoſitioni permittere indignantur. Invidiæ ergo, ut certi eſſent limites, Imperatores conſtituerunt, variasque leges ſanciverunt; ne hæredes ab inteſtato morientis arbitrio plane eſſent expoſiti. Sagaciores inde JCti exiſtimant, prolixas ambages ſeptem teſtium, & alias ſolennitates circa teſtamenta neceſſarias hanc ob cauſam a legislatoribus ſancitas, ut per has Juris civilis tricas in condendo teſtamento requiſitas, morientes a confectione teſtamento deterrerentur, atque per fideicommiſſum, ſi quid legandum eſſet, hæredibus rei præſtationem injungerent. Has Imperatorum ſanctiones, cum Clericis in acquirendis bonis morientium absque diſcrimine obſtare viderentur, ſæpius evertere auſi ſunt, & ex favore piarum cauſarum, circa diſpoſitionem ultimæ voluntatis, privilegia impetravere. Quæ, qua ratione nitantur, &, an aliquid ex iniquo aut impio trahant, paucis disquirendo ulterius oſtendam.

V.

Prima heic Clericorum fraus occurrit, quod plurimas illi res privilegiis piarum cauſarum in teſtamento frui voluerint, quæ ſane minime piis cauſis accenſeri poſſunt. Quæ enim ſpeciatim ſub piarum cauſarum indice *Sect. I.* comprehendi diximus, magnam

D par-

partem ita ſunt comparata, ut neque pietati objectivæ, neque ſubjectivæ reſpondeant. Illa ex *Tiraquelli præfatione ad privilegia* & *Menochii Præſumptionibus l. III. c. 115.* excerpſi: qui, dum partibus Cleri Pontificii favent, in juſtitiæ regulas impegerunt. Ut igitur ordine, quo ſupra ſpecies piarum cauſarum recenſui, iterum procedam, *num. III. §. V.* illorum error utique notandus venit, qui *Hoſpitale* privata autoritate erectum ad pias cauſas referre nolunt, moti autoritate Canonica, quæ valorem & titulum piæ cauſæ ex ordinatione Epiſcopi vel Pontificis pendere aſſerit. Autor hujus ſententiæ eſt *Antonius Gabrielius l. VI. t. de pia cauſa. concluſ. 2.* Sed cum ſupra hunc errorem notaverim, *Gabrieliq;* hic tantum definitionem piæ cauſæ oppono, quæ, cum Hoſpitali etiam privata autoritate erecto conveniat, vanum illius ſtudium hac in parte ad condecorandam Epiſcopalem poteſtatem inſumtum corruet. *Num. V. Menochii* itidem ſententia de piis cauſis corrigenda venit: *qui nobilem multa bona poſſidentem, quæ tamen non ex aſſe qualitatem & conditionem domini exprimunt, etiam favore piæ cauſæ frui contendit.* Non vero video, quod ſi opulentior factus ſit nobilis, quomodo gloria DEI, qui primarius finis piarum cauſarum eſt, promoveatur; is enim, ſi etiam non lautiore ſorte gaudeat, ſatis habet, ſi neceſſaria ad victum & amictum ipſi ſuppetant. Sane Chriſtiana charitas non ſplendorem & magnificentiam, ſed egeſtatis levamen reſpicit. *Num. VI. legatum pro anima* piis cauſis adnumeratur. Aſt cum huic formulæ noſtra veræ fidei Chriſtianæ profeſſio obſtet; num inter Proteſtantes legitimum uſum habeat, aſſeverare haut auſim. Hoc certum eſt, ex hypotheſibus Pontificiorum,

rum, qui eleemoſynas inter opera ſatisfactoria referunt, atque animas ex purgatorio etiam citius liberari hac ratione contendunt, jure, ſi quid ſub hac formula legatum ſit, piis cauſis accenſeri. Verum, cum *paragr. III. ſect. II.* quid de ſatisfactionibus iſtis habendum ſit, notaverim, in noſtra Proteſtantium Eccleſia hujus formulæ nullum verum uſum eſſe judicaverim. *Num. IX.* circa quæſtionem; *num* donatum filiofamilias ſtudiorum gratia favore piæ cauſæ gaudeat? *Baldus* & ipſius aſſeclæ ſuperſtitioſe monent, ad ſtudium Theologicum hoc legatum tantum eſſe reſtringendum. Aſt cum in omni ſtudiorum genere DEO & proximo inſerviri debeat, & gloria DEI & Chriſtiana dilectio etiam a ſtudioſo Juris, Medicæ, aliarumque liberalium artium juſta ratione promoveri queat; cur illud privilegium Theologiæ cultoribus tantum indulgeatur? Commentum ſane id Canoniſtarum eſſe videtur, qui ex ſuo ingenio alios quoque judicaverunt, atque hac quoque ratione Clericos tantum gloriæ divinæ miniſtros habere voluerunt. *Num. X.* privilegium piæ cauſæ, illis donationibus tribuitur, quæ ad imaginem faciendam aut depingendam Chriſti aut alicujus ſancti deſtinantur. *Tiraquell.* & *Menoch. præſumpt. 115. l. 3.* infinita ferme autorum loca citat, quæ in idem conſentiunt; neque longe arceſſenda erit ipſorum ratio, ſi venerationem & δελείαν, quam imaginibus tribuunt, conſideremus. Enimvero cum nobis e Jure divino & morali ſit perſvaſum, imagines nihil ad verum cultum ſanctiſſimi numinis conferre; mirum videri poſſit, nonnullos noſtratium quoque doctorum ſtatuere, legata ad imagines ſanctas conficiendas, extruenda mo-

numenta, comparandum ornatum eccleſiaſticum, & ejusmodi alia, quæ ſplendorem externum tantum concernunt, juribus & privilegiis piarum cauſarum gaudere poſſe. Equidem ornatum templorum, & magnificentiam ædium ſacrarum haut ſpernendam eſſe dixerim, nec eos, qui opibus abundant, peccare, qui ad comparanda ejusmodi ornamenta aliquid legant, aſſeruerim. Num vero talia gloriam DEI, æque ac eleemoſynæ & elargitiones, quæ ad pauperum miniſtrorum eccleſiæ & Scholæ uſus ac ſalaria legantur, promoveant, valde dubitem. Multo minus, quod ſupra *Num. X.* privilegium meretricibus favet, piis cauſis accenſere velim. Ratio, quam *Tiraquellus*, *Menochius* & alii allegant, ut ſcilicet ad meliorem frugem illæ redeant, ſpecioſa quidem; aſt minus juſta & certa eſſe videtur. Quando enim fingitur, meretricem a merendo dictam, per inopiam ad hoc ſordidum & impurum vitæ genus redactam non indignam eſſe miſericordia, non conſiderant carnalem voluptatem ad tam fœdum corporis proſtitutionem meretrices ſæpius magis incitare, quam quæſtum, quæ novo accedente legato non reſtingvenda, ſed maximam adhuc partem adaugenda foret. Accedit, quod legantes, dum poſt fata quoque, quanti eas fecerint, teſtimonium proſtare cupiunt, famæ ſuæ noceant. Conceſſo etiam, quod teſtator publice profiteatur, ſe hac intentione legaſſe, ut priſtinum vitæ genus exuat, dubium manet, teſtatoris voluntatem fuiſſe ſeriam & meretricem conditionem impleturam. *Pietas vero non ſtat in nomine pietatis, ſed in ſubſtantia veritatis*, ait, *Tiraquellus* ex *Lapo alleg. 92.* Quæ curioſe *Menochius l. III. præſ. 115.* circa

circa hunc caſum monet, contemplationibus magis, quam communi praxi vitæ convenire autumo. Fingit enim tres potiſſimum caſus, quorum primus eſt, *quando teſtator legavit meretrici vel concubinæ, qua cum ipſe conſvetudinem non habuit*, & hoc caſu Baldi opinionem procedere ſtatuit. Secundus eſt, *quando teſtator concubinæ ſuæ legavit, quæ tamen jam diu ſua eſſe deſiit*, atque idem, quod in primo, circa hunc definit, *quia omnis ſiniſtra ſuſpicio ceſſet.* Tertius eſt, *quando teſtator propriæ concubinæ legavit, quam tempore teſtamenti in domo retinebat.* Hoc caſu *non* credit *legatum ex pietate relictum, ſed ob blanditias & illicitum illum amorem, quo is eam proſequebatur.* Sed his contemplationibus meretriciis diutius immorari abſtineo, cum fixum ſit, meritricibus non deberi iniquitatis præmium.

VI.

Pergam igitur potius expoſitis illis rebus, quibus falſo privilegia piarum cauſarum tribuunt Canoniſtæ, & imprimis illum morem reprobo, qui ſuperioribus ſeculis apud Gallos invaluerat, ut qui teſtamento nihil curionibus aut collegiis eccleſiaſticis legaſſet, honore ſepulturæ careret: ſi quis autem inopinato caſu obiiſſet, ſacrificulus Pontificis juſſu, mortui loco teſtamentum conderet, & quæ vellet Eccleſiæ arbitratu ſuo quaſi teſtator legaret. *Bodin. l. V. c. 2. de Republ. Lanſius in conſult. de provinciis Europæ. p. 648.* Feliciſſima ſane ratione hac in parte Caligulam imitati ſunt, qui plurimos Senatores Romanos enecabat, & teſtamentum poſtea conficiebat, in quo ipſe hæres ex aſſe ſcriberetur. Hunc morem, quamvis poſtea Curia

Pariſienſis ſuſtulerit, uti *Bodinus* l. c. affirmat; non tamen prorſus ab illicitis ejusmodi acquirendi modis, ſacrificuli deſtiterunt. Monachi enim moribundos doloſis perſvaſionibus & minis quandoque compellabant, ut cœnobiis & Eccleſiis in teſtamentis certis proſpiciant legatis. Quæ certe legata neutiquam jure valida eſſe debent; cum teſtator importunis ſollicitationibus inductus fecerit. *l. 70. de hæred. inſtitut. ff. Hartm. Piſtor. p. 1. qu. 29. n. 3.* Quæſtio inde in noſtra quoque Eccleſia orta, *num miniſtro Eccleſiæ liceat blanditiis legatum in favorem Eccleſiæ elicere*? Affirmat *Carpzovius in Jurisprudent. Conſiſtor. def. 322.* quam ſententiam tueri videtur argumento, quod ex reſcripto ſupremi Conſiſtorii de an. 1609. die 29. Novembr. depromit. Sane hanc vim probandi continere id non videtur; præſertim ſi circumſtantiæ Reſcripti laudati attendantur; quæ caſum allegatum prudenter reſtringunt, ut ad alios caſus promiſcue adplicari non poſſit. Pergit vero ulterius *Carpzovius* l. c. *Blando ſiquidem ſermone omnino licet invitare teſtatorem, ut hæredem aliquem inſtituat, vel legatum ſaltem alicui adſignet, atque relinquat, nec exinde diſpoſitio redditur vitioſa.* Aſt ſtatim dubium Jus Romanum ipſi concitat, quod legatum doloſis perſvaſionibus elicitum nullum declarat. *l. ult. ff. ſiquis aliquid teſtar. probib.* Dubius hinc hæret, unde dijudicandum, num blanditiis, num vero doloſis perſvaſionibus teſtator fuerit inductus. Blanditiæ ſane, quibus morientem ſollicitamus, raro a pia fraude differunt; & ſi quandoque differant, nunquam tamen a judice, piæ cauſæ, ob privilegia ſemel introducta, quæ in dubio pro piis cauſis quoque pronunciare jubent, faven-

te

te rite diſcerni poſſent. Hinc illud timendum foret incommodum, omne legatum in fraudem heredum ab inteſtato ſive blanditiis, ſive doloſis perſvaſionibus a paſtore elicitum, validum futurum; cum in dubio favor Eccleſiæ attendi debeat. Cavendum utique eſt, ne miniſtri eccleſiæ impudentes hac ratione morituris *ſatisfactionem compenſatoriam*, quam ſacrificuli ſtatuunt, tacite perſvadeant. Merito igitur cum *Excell. Titio* noſtro *Syſtem. l. IX. c. 17. n. 13.* exiſtimem; *cavendum primo eſſe, ne blanditiæ in fraudem degenerent, & ſecundo cordatis hominibus* (quales Paſtores eſſe debent) *rationes potius, quam ineptias illas convenire.*

VII.

Ad privilegia, quibus circa legata piæ cauſæ munitæ ſunt, tranſeundum, quæ optima ratione πλεονεξίαν cleri Pontificii, qui eadem invenit, exprimunt. Circa hæc in genere monendum erit, me non differentias ſingulas, quæ inter *Jus Canonicum*, & *Civile* occurrunt, & per quas piæ cauſæ ſunt privilegiatæ, obſervaturum; ſed illas tantum, quæ juſtitiæ univerſali & veræ pietati repugnant. Sunt enim nonnulla privilegia, quæ etſi a Juris Civilis contraria obſervantia, pias cauſas liberent; non tamen jure naturæ contraria eſſe dixerim. Circa illa enim præcipue, ſi veris piis uſibus impendantur, ſummus imperans, cum ipſe leges civiles condiderit, absque nota iniquitatis diſpenſare poterit. Sic *l. 32. pr. ff. de hæred. inſtit.* in arbitrium tertii hæredis inſtitutio non conferri poteſt: quod tamen circa pias cauſas mutatum; ita, ut teſtator non ſolum in arbitrium alterius conferre poſſit diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitionem piæ cauſæ; *Molin. d. 134. in fin. & d. 147. n. 8.* verum etiam hæredis inſtitutio pietatis cauſa, nutu fieri poſſit. *Tiraquell. priv. 8.* Hic actus cum jure naturæ ſit validus, & ſufficiat ultimæ voluntatis declaratio & probatio; circa ſolennitates & ſpeciales Juris Civilis conſtitutiones optimo jure ſummus Imperans diſpenſabit, neque circa ejusmodi privilegia aliqua impietatis nota erit obſervanda. Quæ autem ita fuerint comparata, ut vel fraus Clericorum eadem extorſerit, vel obſervantia illorum ſpecialem hominum vitam bene ordinatam diſturbet, illa demum atro notari lapillo merentur.

VIII.

Solemnitates, quæ circa confectionem teſtamenti Jure Civili obſervandæ veniunt, ſi teſtamentum pietatis titulo gaudeat, remittuntur; & cum in alio ſeptenarius teſtium numerus requiratur, in teſtamento pio, duo ſufficiunt per *c. Relatum. 11. X. de teſtam.* Admitti ſane hoc privilegium poterit, cum ſolennitates obſervandæ magis ſint Civilis, quam naturalis juris, & in quovis alio teſtamento circa teſtium numerum princeps diſpenſare poſſet, cum ſeptenarius numerus nihil ad eſſentiam teſtamenti conferat. Attamen alia circumſtantia in hoc privilegio examinanda erit. Statuit *Covarruvias in n. 2. ad c. Relatum. 11. X. de teſtam.* & *Molina d. 134. n. 1.* teſtamentum ad piam cauſam factum coram duobus teſtibus validum; ſi pia cauſa hæres ſit inſtituta, & legata aliis relicta. Si vero alius inſtitutus hæres ſit, & Eccleſiæ relicta legata, inſtitutionem coram duobus teſtibus invalidam, legata utique valida

valida futura. Exemplum hic inſigne videas artis rabuliſticæ, quæ unum idemque teſtamentum ex parte validum & ex parte invalidum efficit. Si enim de ſeria aut vera voluntate diſponentis controverſia moveri poſſet; cur legatum Eccleſiæ relictum valeat, non video rationem decidendi. Sin vero ſeria diſpoſitio ad pias cauſas non in dubium vocanda; cur hæres inſtitutus hæreditate ſit privandus, & in uno eodemque actu quædam valida, quædam invalida ſint, naturali jure iniquum videtur. Huc pertinet illud quoque privilegium, quod cum filiusfamilias jure civili non poſſit condere teſtamentum, ne conſentiente quidem patre, *pr. inſtitut. quibus non eſt permiſſum fac. teſt. l. 6. ff. tit. eod.* tamen de Jure Canonico piæ cauſæ legatum relinquat conſentiente patre *Jul. Clar. l. III. recept. ſentent. §. teſtament. qu. 5. n. 7. Didacus Spino a Caceres in ſpecul. teſtam. gloſ. rubric. p. 4. n. 11.* reliqua tamen, quæ teſtamento continentur, pro non adjectis habeantur, & nihil valeant, *Anton. Faber Cod. l. 1. t. 2. defin. 40.* in qua diſpoſitione iterum quædam valida, quædam invalida, prout Canoniſtis commodum & proficuum viſum fuit.

IX.

Num detractio Quartæ Falcidiæ in teſtamento ad pias cauſas facto locum inveniat, & hæres inſtitutus legata integra præſtare debeat, *Nov. 131. c. 12. Auth. ſimiliter C. ad l. Falcid.* non eadem inter doctores ſtat ſententia. *Reuſnerus* enim *de teſtam. p. 4. c. 12.* & *Huberus ad l. 7. ad L. Falcid. n. ult.* affirmant, plurimi alii autem, ut *Gipbanius ad l. 7. C. ad leg. Falcid. Perez. ad C.*

 dict.

dict. tit. tantum ad eum caſum reſtringunt; ſi hæres in ſolvendis legatis piis moras nectat, vel alia tergiverſatione uſus ſit. Tutiorem inde eligere viam teſtatorem, ſi *Falcidiæ detractionem ſpecialiter inhibeat*, *Excell. Stryk. diſſ. de teſtam. privileg. in fin. ſtatuit*, *quo ſcilicet fiet, ut hæres piæ cauſæ nullum amplius poſſit movere controverſiam.*

X.

Cum detractio Falcidiæ hæredibus ſit, quod liberis legitima, & quandoque liberis quoque circa legitimam a piis cauſis moveatur controverſia, inſignis hic erit quæſtio ventilanda: *num ſcilicet major ſit favor liberorum, quam piarum cauſarum. Mantica* enim *de conject. ult. voluntat. l. V. t. 15. num. 35. Tiraquell. ad l. ſi unquam verb. libertis num. 83.* & in verb. *Donatione largitus n. 326. C. de revocand. donat.* majorem favorem piæ cauſæ aſſerit, quam filiationis, cum favorabilior ſit DEUS, quam liberi. Sed hanc ex ſcitis Judæorum hauſtam opinionem jam olim Chriſtus refutavit, *Matth. XV. v. 4.* & *Marc. VII. v. 11. ſeqv.* cum vota DEO a Judæis facta ob parem ferme rationem improbaret. Erat ſcilicet moris penes Judæos, qui vim legis induerat; *ut filius parenti reverentiam exhiberet, non ſedens in loco patris, non loquens in loco ejus, non verbis ejus contradicens, præbens alimenta & veſtimenta, calceos induens, introducens & educans*, quæ verba ex *Salomone Jarchio*, *Seldenus in Jur. N. & G. Ebræorum l. VII. c. 2.* producit. Hunc parentibus exhibendum honorem, vel opera vel donationibus, quidam Judæorum, vel ſuperſtitione vel malitia exagitati, negabant, & per vocem *Corban*, omnem utilita-

litatem parentibus a liberis proventuram DEO conſecrabant. Quo facto omne illud, quod ante votum parentibus ex præcepto præſtandum erat, poſt votum, Numini ſacrum habebatur, eique tantum, ſive in opera ac miniſteriis, ſive in oblationibus, quantum Parentum, de quibus votum erat conceptum, exiſtimationem æquaret, præſtandum veniebat. Hunc morem conſecrandi rem DEO, quæ parentibus erat tribuenda, Chriſtus ipſe improbat, neque hac ratione cultum divinum rite exerceri docet. Cum itaque Parentum & liberorum mutua ſint officia, & Parentibus a liberis honor & reverentia, liberis autem a Parentibus alimenta & bonorum poſt fata conceſſio, non obſtantibus graviſſimis cauſis, ſit concedenda, effatum Chriſti, qui *traditionem contra verbum DEI*, hanc conſecrationem receptam appellat, ad hunc quoque caſum applicare licebit. DEI enim gloriam promoveri, ſi liberis, quæ jure naturali debetur, ϛοργὴ adimatur, & piis cauſis tribuatur, quis crediderit? cum ipſe opibus morientium non indigeat, & gratior ipſi ſit contritus ſpiritus, quam multa millia victimarum & oblationum. Excipiant hic doctores, non quidem DEO, attamen perſonis DEO percharis, pauperibus ſcilicet, illa tribui; verum duplici illis ratione reſponderi poterit. *Primo* enim *loco* hocce opus charitativum regulæ ordinatæ charitatis reſpondere debet; quæ hæc eſt; *charitas incipit a ſeipſa.* Jam ſi parens & filius habentur pro una perſona, & liberi *propria parentum caro ſint;* charitas, quæ ſe per oblationes & beneficia exerit, a probis liberis incipiet, & ante omnia illis erit conſulendum. His ſalvo jure, ſi vere piæ ſint,

cauſæ piæ & pauperes ſuccedant; cum Chriſtus proximi, ſub quo titulo omnem egenum & opis indigentem intelligit, dilectionem ad exemplar propriæ dilectionis, quæ antecedere debet, inſtituendam pronunciet. *Secundo* quoque monendum erit, tales oblationes ex invidia aut alio malo adfectu ortas, quales olim Judæorum erant, neutiquam DEO gratas; ſed illas tantum, quæ ex ſincero cordis affectu erga DEUM proveniunt. Tales autem oblationes, quæ in fraudem liberorum mortis cauſa fiunt, plerumque vel ex ambitione vel ex invidia proveniſſe, ſupra *Sect. I. §. IX.* & *Sect. II. §. IV.* jam demonſtravi. Si enim ſincerum ſuum affectum teſtator pauperibus declarare voluiſſet, piam voluntatem integra adhuc corporis conſtitutione, per eleemoſynas exhibere potuiſſet. Quæ cum ita ſint; num præpoſterum hocce DEO placendi ſtudium, DEO gratum, JCtis vero æquum videri poſſit, ut liberis quoque prærogativam naturalis ϛοργῆς denegare queant, Phariſæi & cum illis *Tiraquellus*, videant. Sic jure naturæ quoque major liberis, quam piis cauſis erit favor concedendus; cum liberi ab inteſtato ſuccedant, & parentum perſonas repræſentent. *V. Ludwell. de ultim. Volunt. p. 349.*

XI.

His inventis artibus cum optime ſibi proſpexerint clerici, ut bona morientium variis excogitatis privilegiis, piis cauſis vendicarent, de *executoribus* quoque *teſtamentorum*, *teſtibus* & *judicibus* in propria cauſa ſolliciti fuerunt. Concedunt enim, ut executores, quos teſtator ſpecialiter conſtituit, vel hæredes ordinarii, juſſu defun-

ſuncti exequantur, *Menoch. l. IV. præſumpt. 125. num. 3.* Si vero tardiores fuerint in exequendo, nec intra VI. menſes exſolvant, aut in ſolvendo diſſentiant, Epiſcopum, arbitrum aut executorem conſtituunt. *c. 17. X. de teſtam. Nov. 131. c. 12. & c. 3. X. h. t.* Eorum quoque, quæ ad redemptionem captivorum relicta, executor eſt Epiſcopus *l. 28. §. 1. & Authent. ſeqv. C. de Epiſc. & Cler.* licet teſtator prohibuerit Epiſcopo executionem, *Molin. d. 247. n. 4.* Notandum quoque, quamvis Jure Communi nemo in ſua cauſa poſſit eſſe teſtis, *l. nullus 10. ff. de teſtib.* attamen Jure Canonico in cauſis Eccleſiarum, ipſi Prælati & Clerici, teſtes eſſe poſſunt, ſi per alium cauſam agunt, *c. 6. X. de teſtibus.* Diſtingvunt quidem doctores, an utilitas negotii obveniat ſingulis ſingulariter in Collegio; an vero toti Collegio principaliter, & non ſingulis, *Carpz. l. 3. reſp. 93. n. 3.* aſt videtur omnino *aliquid ſingulare eſſe in Clericis* per tradita *Maſcardi de Probat. concluſ. 306. n. 4.* Nam Clerici non repellendi a teſtimonio 1) *ob perſonæ præcellentiam & fidem* 2) *nullum metuendum perjurium, in cauſa principaliter ad eccleſiam, nec non ſucceſſores in officio, non ad hæredes pertinente,* 3) *non poteſt facile dari caſus, ubi cauſa & intereſſe Eccleſiæ, ab intereſſe Clericorum ſit ſeparatum.* Judicem denique in cauſis teſtamentariis Epiſcopum quoque conſtituunt, quod diſpoſitio ultimæ voluntatis ſit miſti fori, & Epiſcopo jurisdictio in Laicos quoque competat, *Tiraquell. pr. 149.* Secularem tamen judicem ex gratia quaſi admittunt, ſub hac lege; ut ſecundum præſcripta canonum judicet, ex quibus deciſio piarum cauſarum dependet, *Andr. a Matre DEI, Theol. Moral. Tr. 14. c. 15. punct. 12. n. 266.* Apud nos vero cum jura epiſcopalia

ſuperioritati territoriali ſint reſtituta, Principes pro lubitu vel per Conſiſtoria, vel per officiales ſuos, ſeu advocatos fiſci ultimarum voluntatum executionem urgere poterunt. Nec penitus erunt prohibendi Inſpectores vel Superintendentes, quo melius executionem monendo urgere, & ſi nihil profecerint, rem conſiſtorio Eccleſiaſtico denunciare poſſint. Hæc adminiſtratio juris, ubi ſcilicet Clerici in propria cauſa executores, teſtes & judices ſunt conſtituti, quam maxime illis per multa ſecula proficua fuit. Iniquum vero videtur, quod Epiſcopo, prohibente quoque teſtatore, executio teſtamenti concedi poſſit; cum tamen ipſi contraria voluntas teſtatoris, quam in favorabilibus agnoſcit, obſtet. Quod autem teſtimonia Clericorum in propria cauſa ferenda attinet, *Maſcardi*, quas allegavi, rationes ſpecioſæ quidem videntur; ſed firmi roboris eſſe haud putem. *Prima* enim, quam ex perſonæ præcellentia colligit, infirma eſt. In communi quidem vitæ commercio dignitatem & exiſtimationem illorum agnoſcimus; neutiquam in judicio, ubi nullum debet eſſe perſonarum diſcrimen. *Altera* ratio, quæ ex ſanctimonia ordinis Clerici deſumta optima quidem eſſet, ſi obſervaretur; aſt vero, cum infinita fere in hiſtoria Pontificum & Epiſcoporum exempla contrarium demonſtrent, admodum ſuſpecta illorum fides facta eſt. Quam *ultimo loco* rationem urget, magis ipſius ſententiam evertere, quam corroborare videtur. Si enim intereſſe Eccleſiæ rariſſime ab intereſſe ſingulari Clericorum eſt ſeparatum; magis ad delinquendum & falſum teſtimonium Clericos ob lucrum, inde ſperandum invitabit. Nam ab avaritia & πλεο-

νεξίᾳ

νεξία Clericos non eſſe immunes, quis eſt, qui ignoret? Hinc ſi ab executione contra voluntatem teſtantis, & a teſtimonio in propria cauſa ſunt removendi; poteſtas judicandi in legatis ad pias cauſas ipſis neutiquam erit concedenda. Ut enim taceam, cauſam teſtamentariam non eſſe miſti fori; cum actor forum rei ſequi debeat, nec jurisdictionem in laicos Epiſcopis jure divino tribuendam eſſe; Galli multis abhinc ſeculis hunc errorem agnovere, atque regiis procuratoribus ſpartam compellendi executores vel exequendi obtulere; ita, ut ſeculares tantum i. e. Regii judices de hujusmodi controverſiis apud illos cognoſcant. *v. Mornac. ad l. 28. nulli C. de Epiſc. & Cler.*

XII.

Sed cum duplex donationum modus extet, vel per teſtamenta & legata, vel etiam inter vivos, circa ultimum quoque varia privilegia excogitavere. Sic quamvis omnia bona præſentia & futura donari non poſſint, & *l. 35. §. 4. C. de donat.* quæ donationem omnium bonorum concedit, *per l. 19. §. 1. ff. de re judicata*, ut ſcilicet donatori ſit proſpiciendum, ne egeat, ſit explicanda; valida tamen erit donatio omnium bonorum Eccleſiæ vel pio loco facta, *per l. jubemus nulli 14. pr. ibi: aut certe inter viventes. C. de SS. Eccleſ. Tiraquell. priv. 100.* quia non ſit contra bonos mores juris gentium, & ratio, ne auferatur jus teſtandi, tantum ad Juris civilis diſpoſitionem pertineat. *Carpz. P. 2. C. 12. d. 26. n. 10.* Neganda tamen erit ratio, quam proferunt, quod ſcilicet non ſit contra bonos mores juris gentium, & juri naturali non repugnet. Quodſi enim

Digitized by Google

enim Turcæ *Oſmanni* Imperatoris ſtoliditatem & inſaniam exinde prudentes judicaverint, quod imperium Turcicum & gazam *Rudolpho II.* Romanorum Imperatori offerret; ſane veſaniæ hominis privati proximum erit; ſi bona futura & præſentia omnia per donationem in alium conferat. Agnovit idem quondam Siracides, & omnino contra bonos mores eſſe judicat, ſi quis bona ſua filio, aut uxori, aut fratri aut amico, aut cuicunque demum ſit homini tradat. *c. XXXIII. v. 22.* Quare in Jure Civili, ob metum prodigalitatis, quæ ſub donatione latere poſſet, *l. 34. & 36. §. 3. C. de donat.* inſinuatio judicialis requiritur, ſi donatio quingentos ſolidos excedat, & Jure Saxonico facultatem donandi leges usque ad 500. ſolidos i. e. mille thaleros gravioris monetæ reſtrinxerunt. *Carpz. p. 2. C. 12. d. 12. Webnerus in Obſerv. Pract. voc.* Gold-Gülden. Cum ergo Jus Civile profuſionem bonorum in exceſſu donationum timeat; nos certe ſuperſtitionem in donatione omnium bonorum ad pias cauſas ſubſtituamus, atque perſonam donantis, priusquam donationem adprobemus, probe conſideremus. Cum enim donatio, ſemel Eccleſiæ facta, non adeo facili negotio reſcindi poſſit, judex rationes, quæ animum ad donationes addidere, rite examinet, neque quod ex perturbatæ mentis operatione proficiſcitur, pietati tribuat. Quodſi enim tempore donationis cœlebs aut aliquot tantum liberorum parens exiſtat; plures autem poſtea liberi ipſi ex matrimonio contingant, quod tamen in aliis donationibus permiſſum, ob ſupervenientiam liberorum donationem neutiquam revocare poterit. *Tiraquell. priv. 118. & Menoch. l. IV. præſumpt. 189. n. 136.*

Digitized by Google

n. 136. atque ita non ſolum ſibi, verum etiam liberis per inconſultam donationem peſſime proſpiciet. Statuit quoque *Tiraquellus priv. 101.* quod, etſi omnis alia donatio ſtricte ſit intelligenda; contrarium tamen in donationibus Eccleſiæ factis ſit aſſerendum. In hoc caſu, cum præcipue intentio donatoris ſit reſpicienda, & ipſius voluntati ſit ſatis faciendum, quo jure objectum, quod eſt pia cauſa, etiam contra rationes dubitandi, voluntatem donatoris latiorem in favorabilibus efficere poſſit, non video. Cum enim omnis donatio ex ſingulari donatoris gratia ita profecta cenſeatur, ut etiam ſalvo jure eadem omitti poſſe credatur; benevolentia donantis non erit abutendum, ſed ſtricte erit interpretanda. Quæ ſtricta interpretatio, cum in aliis caſibus a JCtis admittatur, non putarim, pias cauſas aliis donatariis eſſe impudentiores. Excipiunt hic, quod ſemper in favorem piæ cauſæ benignior ſit interpretatio admittenda, &, ſi circa controverſias pias cauſas concernentes diverſæ ſint doctorum ſententiæ, illa, quæ piæ cauſæ adverſatur, non ſit attendenda, etiamſi eſſet communis, ſed arripienda ſententia Eccleſiæ favens. *Alexander Tartagna l. 6. Conſil. 204. n. 12.* Verum hæc ratio eſt petitio principii ex jure Pontificio deſumta. Quamvis enim proverbium, *multitudo errantium non parit errori patrocinium*, huc quoque adplicari poſſit, quod communis doctorum ſententia non magis quandoque æquitati reſpondeat, quam ſingularis quorundam; non tamen ideo ſequitur, in favorem piæ cauſæ communem ſententiam, ſi adverſetur piis cauſis, ſemper eſſe rejiciendam. Credo ſane illam reprobandam, quæ juſtitiæ cauſæ, ex circum-

 ſtan-

ſtantiis moralibus judicandæ, contraria; & cum nulla tam abſurda ſit opinio, quæ ſuos defenſores non inveniat, illud inde incommodum eſſet timendum; quod ſemper quidam vel ſuperſtitione vel imbecillitate judicii decepti, partes piarum cauſarum contra optimas juris rationes haud infeliciter ſint acturi.

XIII.

Decimæ, cum jam per legem Moſaicam Clericis tanquam pars ſalarii ſint conſtitutæ, in eccleſia quoque noſtra merito locum habent. Non tamen earum penes noſtrates tantus eſt favor, quantus apud Pontificios, qui nec Imperatorem quidem privilegium ſuper non ſolvendis decimis condere poſſe ſtatuunt. Ita enim *c. tua & infra X. de decim. & oblat. Porro cum laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi vel diſponendi facultas, imperialis conceſſio quantumcunque generaliter fiat, neminem poteſt a ſolutione decimarum eximere, quæ divina conſtitutione debentur.* Sed falſum eſt hoc dogma, & in majeſtatem Principum injurium. Nam licet pietatem decimis non negemus; privilegia tamen circa illas publicanda, non ad internam Eccleſiæ poteſtatem pertinent; ſed ad externam, quam Imperatori & Regibus denegare, juri divino & naturæ repugnare *H. Grotius* libro de *imperio ſummarum poteſtatum circa ſacra* ſolide demonſtravit. Competit enim iis cura circa ſacra, ex poteſtate circa eccleſiaſtica externa Principi cuique ſummo, vi ipſa majeſtatis, qua pollet, & qua princeps eſt, & quidem jure gentium, abſtracta qualitate religionis ſeu cultus, *Ziegl. Diſſ. V. de Jurib. Majeſtat.*

Hinc

Hinc regum Galliæ inſtitutum laudandum, qui, ſi decimarum petitio fiat ab Epiſcopis, vel ceteris Clericis adverſus prædiorum dominos, quarum ſolutio inſveta eſt in iis locis, unde exiguntur, non alienum exiſtimant a munere ſuo huic negotio autoritatem ſuam interponere, illas exactiones inſolitas impedire, excommunicationum, ſi quæ ab Epiſcopis in recuſantes latæ ſunt, revocationem indicere, eamque pignoribus captis urgere. *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imperii l. IV. c. 10. n. 2.* idem de Hiſpaniæ regibus refert *Didac. Covarruvias l. 1. reſol. 17. n. 8. v. 9.*

XIV.

Quas hactenus Clericorum technas circa acquirendas opes in uſum piarum cauſarum deprehendimus, ſub titulo legatorum, donationum & decimarum latuerunt. Nunc ut illas quoque, quibus in privilegiis circa contractus ſibi proſpexerunt, inveſtigemus, inſtituti ratio poſtulat. Circa hæc privilegia in contractibus civilibus occurrentia, ut quædam generaliter præmoneam, a ſcopo meo alienum haud fuerit; cum per illa civibus reipublicæ noceatur. Contractus enim ad vinculum in vita ſociali conſervandam maxime ſpectant, & in illis bona fide ſine diſcrimine perſonarum agendum eſt. At vero ubi dolo malo quid in favorem Cleri elicitum eſt, in præjudicium contrahentium tendit, & iniquitatis ac inpietatis nota laborat. Nam ſi *contractus eſt conventio per ſe & ſua natura producens obligationem & actionem l. 7. §. 1. & 2. ff. de Pact. conventio autem duorum vel plurium in idem placitum conſenſus. l. 1. §. 2. ff. de Pact.* ex definitione apparet, quod illud,

lud, de quo inter duos bona fide eſt transactum de rebus & actionibus in commercium venientibus, & quæ dominia & pretia rerum præſupponunt, ab utroque exacte ſit obſervandum; adeo, ut neuter ſe obligationi aut actioni ſubducere poſſit. Itaque ſi Clerus vel Eccleſia lucrum capere velit ex rebus, quæ ſunt in commercio, ipſi quoque ſit ſtandum in illis contractibus, qui bona fide, absque dolo alterius & enormi læſione ſunt conſummati. Opponunt quidem hic doctores, quod res eccleſiæ poſſint quidem meliorari, aſt non deteriorari exemplo minorum *c. 1. X. de in integr. reſtitut. l. 32. pr. C. de Epiſc. & Cler. Tiraqu priv. 142. Carpz. l. 2. Jurispr. Conſiſt. d. 300. n. 12. & ſeqv.* Sed quomodo hoc præſuppoſito contractus cum eccleſia aut piis cauſis tuto iniri poſſint, non video; cum ſemper metuendum ſit, eccleſiam minorennitatis jure gaudentem minorennes quoque habere antiſtites, quorum negligentia, quandoque & iniquitas hac ratione in acquirendis bonis felicior foret, quam exquiſitiſſima aliorum bona fides & ſolertia, quod ſane juſtitiæ, quæ æqualitatem ſervat, repugnaret.

XV.

E caſibus ſpecialibus ulterius idem probari poteſt, & exempla nonnulla reſtitutionis ſuppeditabimus, in quibus minorum quoque juribus piæ cauſæ æquiparantur. Si Eccleſia res ſuas minori pretio locet, propter læſionem etiam non enormem reſtitui poteſt, & ſufficit, quod alius plus dare velit, licet antea res eccleſiæ non pluris fuerit elocata. *Cæſ. de Graſſis Deciſ. Rot. Roman. 135. num. 18. ſeqv.*

Digitized by Google

ſeqv. Hæc deciſio Eccleſiam ad contractum locationis ineundum reddit incapacem. Cum enim locatio prædiorum plerumque non ad dies aut menſes reſtringatur, ſed ad aliquot annos; & conductori lucrum pro laboribus impenſis ſæpe tardius contingat, conductor ſane hoc privilegio fraudari poſſet, ſi alius prædium, quod ipſius opera & induſtria omni apparatu inſtructum eſſet, majori oblato pretio, nondum finito tempore contractus adminiſtrandum ipſi eriperet. Eadem quoque iniquitatis labe laborare mihi videtur, quod falſa opinione ſolutum, pietatis cauſa tanquam indebitum repeti non poſſit, *Tiraquell. priv. 119.* quod tamen *Mart. de Jurisdict. P. IV. Cent. 2. Caſ. 170. num. 1.* ita limitat, *niſi ſolvens ex tali ſolutione ad incitas* reducatur, & fundatum hoc exiſtimat in *l. 32. §. pen. ff. de condict. indeb.* ubi dos indebite data non repetitur, cum qua piam cauſam & hoc caſu confert *Menoch l. 2. Arbit. quæſt. c. 88. n. 36.* Aſt cum varia adhuc de dote indebite data & repetenda adjici hic poſſent; hoc ſaltem monebo, diſparitatem negotii conſequentiam a dote ad piam cauſam, hoc caſu non concedere. Quæ enim dotis loco liberis etiam indebite tribuimus, eo libentius ipſis erunt relinquenda, cum poſt obitum ab inteſtato in bonis noſtris ſuccedant; nec adeo facile præſumendum ſit, quod parentes per dotem indebite ſolutam ad incitas ſint venturi. Redit ergo in hac quæſtione cardo controverſiæ eo; num ſcilicet major liberorum, quam piæ cauſæ, aut ſaltem æqualis ſit attendendus favor? id quod negamus. Circa emtionem ſingulare ſibi privilegium arrogat eccleſia; nempe, quod vicinum ad vendendum compellere poſſit.

Digitized by Google

Mar. Giurba Dec. 86. num. 3. ſeqv. ſi hoc ſcilicet tendat ad ampliandam eccleſiam *Molin. Tr 2. Diſp. 341.* At vero cum quilibet rerum ſuarum ſit liberrimus dominus & arbiter, & in V. teſtamento factum Achabi, qui Nabothem ad vendendam vineam cogere volebat, minime DEO fuerit probatum; num patribus Eccleſiæ privilegium hac in parte majus competat, valde dubitem. Iniquus ſane hic modus acquirendi eſt, qui Clericis amplius dominium exercendi occaſionem in præjudicium aliorum civium permittit, eoque æqualitatem Juris turbat aut tollit.

XVI.

Cum *eleemoſynæ* ad ſuſtentationem pauperum ordinatæ primarium qvendam locum inter pias cauſas ſibi vendicent, modum exigendi illas, quem jure Epiſcopo tribuit, *Petrus Rebuffius de privil. Scholar. priv. 90.* naturæ illarum adverſari, ac adeo hac ratione impium eſſe, putarim. Nam in eleemoſynis, quæ boni operis titulo gaudent, præcipue intentio dantis ſpontanea reſpicienda, nec ulla actio, quamvis alias bona ſit, vi tamen extorta, moraliter bona cenſeri poteſt. *Rebuffi* ergo ſententia adprobari non poterit, qui pauperes tempore penuriæ Epiſcopi officium implorare poſſe, ſtatuit; ut divites vi compellat ad erogandas eleemoſynas. Equidem in gratiam pauperum Epiſcopi curare debent, ne mercatores res neceſſarias vitæ nimis care vendant *per l. 1. C. de Epiſc. audient.* quanquam, ſi ad modernum ſtatum hæc applicemus, hæc cura circa pretia rerum conſtituenda, ſit magiſtratus *v. Camill. Borellum de Magiſtr. Civit. l. 3. c. 14. n. 117.* Utut tamen ſe res ha-

habeat, non exinde probari poteſt, quod epiſcopus vi adhibita opulentiores ad eleemoſynas compellere queat. Prodeſſet alias paupertas, & nocerent divitiæ, *a quo tamen prodeſſe, nos liberet omnipotens DEUS*, inquit *Cynus* ad *l. id quod pauperibus C. de epiſcop. & cler.* Aliis itaque modis Epiſcopus egenis proſpicere debet, vel ex ærario Eccleſiæ, vel collectis ordinarie inſtitutis. Liberalitas enim, ad quam eleemoſynæ ſpectant, hac in parte non habet legem coactivam.

XVII.

Alia huc pertinens movetur quæſtio; *an ſcilicet deprecationes publicæ in mulctam pecuniariam ad pios uſus converti queant?* in qua determinanda diverſas partes doctores ſuſtinent. *Brunnemannus in Jur. Eccl. l. I. c. VI. m. 4. §. XI. & l. II. c. XIX. §. 26.* fieri id poſſe negat; cum ſubtilem ſimoniam in redimenda deprecatione latere, exiſtimet. Ideo *Carpzov.* diſſentientem refutat, qui contrarium *in Juriſpr. Conſiſtor. l. III. d. 86. & ſeqq.* aſſerit. Argumenta itaque *Carpzovii*, cum caſus hic ſæpius contingat, qua licebit, brevitate exponam, & quod in illis *Brunnemanno* improbatum fuerit, commemorabo. *Primum* ex ſanctione *Electorali de an. 1624.* deſumtum, & in Electoratu Saxoniæ ad commutationem deprecationis in mulctam utique validum. *Secundum* eſt, quod, cum deprecatio pœna ſit, in aliam quoque poſſit pœnam converti: id quod *tertio* illuſtrat, quod omnes ferme pœnæ hodie in arbitrio judicis poſitæ ſint. *Quarto* denique monet, quod ex circumſtantiis delicti gravior vel levior mulcta poſſit imponi. Hæc quatuor argumenta commode ad duo re-

duci

duci poterunt, cum par ultimorum ad illuſtrationem ſecundi tantum, non ad probationem theſeos facere videatur. *Primum* illos ſine dubio valide obligabit, qui cives Electoris Saxoniæ ſunt, nec idem in dubium vocare audet *Brunnemannus: Alterum* autem eo vehementius impugnat, *quod deprecatio non ſit pœna, ſed reconciliatio; item quod deprecatio reconciliet mentes, mulcta vindicet crimen, qua ratione divites ſe ſemper liberare poſſent a deprecatione publica.* Aſt pace *Viri magni Brunnemanni* dixerim, deprecationem utique eſſe pœnam; reconciliationem autem effectum deprecationis, non ipſam deprecationem. Cum ergo idem effectus, reconciliatio ſcilicet, quam magnopere urget, etiam per mulctam obtineri poſſit, & mulcta omnibus, quibus delictum notum, etiam innoteſcat, quis dubitet per mulctam quoque removeri & expiari ſcandalum, Hoc præſuppoſito, quod deprecatio nulla ſit pœna, argumentum *Brunnemanni* de ſubtili latente ſimonia corruit. Cum enim ſimonia ſit rei ſpiritualis, vel ſpiritualibus annexæ, cum aliquo temporali facta commutatio, *Lancelot. Inſtitut. Jur. Canon. l. IV. T.3. §.1.* pœna deprecationis aut eſt rei ſpirituali annexa, aut non eſt: Quodſi non eſt, quod probabilius videtur, nec definitioni quidem Simoniæ commutatio in mulctam reſpondebit; Quodſi autem eſt, eodem modo, quo pœna hæc rei ſpirituali eſt annexa, mulcta quoque erit annexa, & cum ad pios uſus impendatur, vitium temporalitatis originale, ut ita loquar, exuet, & in rem ſemiſpiritualem mutabitur. Circumſtantiæ tamen facti probe erunt examinandæ, & ſi illas judex ſummus tales cognoverit, ut de commutatione in mulctam

ctam ipſe dubitet, ex arbitrio ipſius pendebit, num deprecationem publicam, num vero mulctam reo velit injungere. Hic ergo modus acquirendi & pias cauſas adaugendi, quamvis *Brunnemanno* impius viſus ſit, nobis haud idem videtur. Sed major iniquitas in adminiſtratione bonorum & piarum cauſarum adhuc evolvenda, quam ſequente ſectione pandere jam paro.

SECTIO III.

DE EO, QUOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADMINISTRATIONE DEPREHENDITUR.

I.

R*Eligionem peperiſſe divitias, & filiam devoraſſe matrem, Bernhardum* jam olim conqueſtum, *David Chytraus* teſtis eſt. Cum hoc *Gerſon* quoque *Tom. VII. opp. Sect. 2. ſup. Marc. in fin.* iisdem pene verbis conſpirat, *quod divitiarum magnitudo generaverit vermem pesſimum, qui ſit ſuperbia, & voluptas effranata, quæ tandem majeſtatem imperatoriam arrodere & loca gentesque imperio ſubditas depaſcere cœperit.* Hæ autem quibus artibus ſint partæ, *Sectione II.* breviter expoſui. Quibus vero in impietatem ſint verſæ, nunc ulterius diſſerendum venit. Ampliſſimum quidem hic ſtadium decurrendum foret, ſi ſingulos modos, atque omnes abuſus ſpecies notare vellem; at ſatis fortean in compendio dictum fuerit, illos, quibus ſeculo octavo vergente & inſequenti Carolingorum ævo ac poſtea bona

ex pio affectu Eccleſiæ donata adminiſtranda contigerunt, neque intentioni donantium, neque officio pietatis beneficiariorum ſatisfeciſſe. *Lehmannus* enim in *Chron. Spirenſ.* autor eſt, ſub *Ludovico Pio Imperat.* Clericorum faſtum & ſuperbiam non pullulaſſe, ſed jam adoleviſſe; ita, ut *Ludovicus* omnes Epiſcopos Aquisgranum ad corrigendos perverſos Clericorum mores tam felici ſucceſſu convocaverit, ut *autor Ludovici vita*, quem *anonymum* ex *Baronio* citat *Lehmannus* his verbis inſtituti rationem probet. *Tunc deponi cœperunt ab Epiſcopis & Clericis cingula baltheis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquiſitaque veſtes, ſed & calcaria talos onerentia relinqui. Monſtra enim ſimile ducebatur, ſi Eccleſiaſtica familia deputatus conaretur adſpirare ad ſecularis gloria ornamenta.* Sed ætas parentum adhuc tulit nequiores, & progeniem dedit vitioſiorem. Libri enim cordatorum virorum extant Pontificiorum, quibus de perverſis Clericorum moribus ingemiſcunt. *V. Nicolaum de Clemanges de corrupto eccleſia ſtatu*, & librum cui titulus *Onus Eccleſia* an. 1519. excuſum *c. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 22. 23.* Aliquot igitur tantum modos impietatem redolentes in bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtratione attingam, cum graviſſimus Theologus *Hopfnerus in Saxonia Evangelica*, & celeberrimus *Conringius in Diſſ. de Conſtitutione Epiſcop. German.* eosdem abunde probarint, & merito perſtrinxerint.

II.

Primo loco allegari meretur, eorum in genere facta diſpenſatio a ſcopo fundationis manifeſto aliena. Cum enim bona in uſum pauperum & ſuſtentationem mini-

miniſtrorum Ecclesiæ & Scholarum ordinata fuerint, hominibus poſtea otia & laſcivia diffluentibus obvenerunt, quas vel religioſus monachorum, vel ſplendidus *Canonicorum* titulus ab omni ſiniſtra impietatis nota liberabat. A *canone*, ſeu regula ſanctæ diſciplinæ, ad quam vivere & docere tenebantur, dictos fuiſſe ipſum nomen illorum origine græcum arguit, cujus inſtituti laudabilis inter Latinos Auguſtinus creditur: qui uti *Poſſidius in vit. Auguſtin. c.5.* memorat, *cum ſervis DEI vivere cœpit ſecundum modum & regulam ab Apoſtolis conſtitutam.* Hoc *Auguſtini* inſtitutum cum aliis quoque Epiſcopis probaretur, ſeculo inſequenti nono imperantibus ex ſtirpe Carolina, & decimo ex Henrici Aucupis gente Saxonum Ottonibus nulla ferme epiſcopalis cathedra conſtituebatur, quæ non adjunctum Canonicorum haberet collegium, quod ex *S. Auguſtini* regula viveret. In tali vero collegio bonæ literæ & S. Scripturæ capita ſeu capitula docebantur, & a fratribus, ut vocabantur, diſcebantur; licet jam Romanæ Eccleſiæ traditiones admixtæ forent. Fratres illi communem ſcholam, commune dormitorium, refectorium, lectorium, & alia habebant, *v. c. neceſſaria 12. qu. 1.* Canon in *ſynodo Moguntina* ſub *Carolo M. a. 813.* conditus habet, *ut Canonici canonice vivant, obſervantes divinam ſcripturam & doctrinam, & documenta ſanctorum Patrum, nihilque ſine ſcientia magiſtri vel Epiſcopi agere præſumant, & ut ſimul dormiant, & manducent, ubi facultas hoc faciendi ſuppetat, & in ſuo clauſtro maneant.* Poſteris autem temporibus hæc docendi ſparta non amplius Canonicis, ſed extraneo alicui mercede conducto impoſita fuit, uti patet ex *tit. X. de Magiſtris & ne aliquid exi-*

gatur pro licentia docendi, & ipſi Canonici regulæ & diſciplinæ pertæſi, liberiorem auram vanitatum captare cœperunt; adeo, ut cum lætisſimum & facillimum canendi horas officium aliquantisper adhuc retinerent, poſtea tamen in alios itidem conferrent, ut natum ſit inde probroſum dicterium: *habemus, qui pro nobis cantent, utinam quoque haberemus, qui pro nobis deſcenderent in infernum.* Prolixus horum impietatis notam deſcribere ſuperſedeo, cum id *D. Himmelius tr. de Canonic. c. 6. & ſequ.* multis argumentis & teſtimoniis demonſtraverit, & *Chytraus in Chron. Sax. Cranzius in Metropol. l. 4. Eraſmus in encom. Moriæ, Grotius in not. ad Caſſandrum tit. de Canonic.* & plurimi alii infinitis fere locis iſtius inſtituti abuſum a vero uſu expoſuerint. Increvit nempe ille abuſus, cum Imperatorum Romanorum indulgentia ſecularis quoque jurisdictio epiſcopis conceſſa fuiſſet, & ipſi Principum dignitate cum conjuncta poteſtate gaudere cœpiſſent. Inde canonicorum autoritas aucta, quod præcipua membra epiſcopatuum cenſerentur, quippe qui Epiſcopum eligebant, ac reditibus amplis exprædiis & fundis ſub præbendarum nomine conſtitutis, fruebantur. Olim quidem Canonicatus ſine præbenda conſiſtere potuerunt; poſtea tamen præbenda ſine canonicatu eſſe haut poterat, uti ex definitione præbendæ oſtendit *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. 1. t. XXVI. §. 2.* Imo auctis prædiis & numero parochinorum, præbendas quoque augendas ſtatuerunt, *V. Carpz. Jurispr. Conſiſtor. l. 1. def. 99. M. Anton. de Dominis de Republ. Eccleſiaſt. l. IX. c. 1. n. 27.* ideo conqueritur his verbis: *Eccleſiaſtico viro olim finis fuit Evangelium, ſuſtentatio vero Eccleſiaſtica medium, nunc finis noſter*

noſter eſt ſuſtentatio ex bonis eccleſiaſticis, medium vero officium eccleſiaſticum. Dum vero magnum horum eccleſiæ bonorum abuſum perſtrinximus, eorum ſtatum, qualis ante reformationem Lutheri fuit, reſpeximus. Abiit vero Canonicatuum illa priſtina conditio apud Proteſtantes, quippe qui illa bona Eccleſiæ ad meliores uſus vertere laborarunt, ut maximus eorum abuſus emendaretur. *Conf.* huc *D. Himmelii Tract. de Canon. c. 9. & theſ. de abuſu DEO donator.*

III.

In Romana autem Eccleſia abuſum bonorum eccleſiaſticorum magnam partem adauxit epiſcopatuum multiplicatio, quod *Conring. Diſſ. de conſtitut. Epiſcop. Germ.* animadvertit & probavit. Inde eſt, quod non raro unus plurium epiſcopatuum titulis & bonis gaudeat. Quod, ſi veteris Eccleſiæ canones reſpicimus, iniquum & impium eſt. Horum tamen morem Canonici imitati, in diverſis capitulis locum & reditus obtinuerunt; etſi neutrubi ſuo officio faciant ſatis. Quod, an pietatis & juſtitiæ regulis congruat, facile etiam parum religioſus judicare poteſt.

IV.

Manifeſtus ille abuſus in quibusdam Proteſtantium eccleſiis quidem fuit emendatus; neſcio tamen an aſſeverare liceat; omnes abuſus hac in parte fuiſſe ſublatos. Multi ſane pietatis & juſtitiæ amantes viri de eo dubitant. Non dicam de defectibus ipſorum Canonicorum regulis veteris Chriſtianæ diſciplinæ repugnantibus; unam tantum vel alteram quæſtionem

Digitized by Google

attingere, non abs re fuerit. Quæritur enim; *num canonicatus argento ſoluto emi poſſint?* Negant hoc plurimi doctores, & in illis quoque *Carpzovius Juriſpr. Conſiſt. l. II. d. 312.* Hic cum fama nominis omnium ad inſtar ſit, argumenta ejus paucis per luſtrabo. Omnem controverſiæ cardinem in eo moveri *primo* autumat: *num venditio Canonicatuum ad Simoniam referri poſſit, nec ne?* ubi cum ipſi Simoniæ definitio *vere ſpiritualia* tantum bona reſpiciens obſtare videatur, ipſe *Lutheri* autoritate motus a Simonia proprie & ſtricte ſic dicta talem emtionem liberam pronunciat. Ut ergo hinc ſuam ſententiam defendat, paulo obſcurius ita philoſophatur. *Quædam Simoniaca prohibita, ut Simoniaca, quædam Simoniaca, quia ſunt Simoniaca.* Sed hoc idem eſſet, ac ſi dicere vellem; quosdam homines ab aliis infames cenſeri *infamia facti*, ſive quod idem eſt, *ut infames*, quosdam vero *infamia juris*, vel, ut *Carpzovii* diſtinctione utar, *quia ſunt infames.* Jam quisque judicet; num JCto *infamia facti* quæ nempe ex errore populi oritur, vera infamia videatur? Neutiquam aſſeveraverim. Idem in Simonia dijudicanda hic applicari videtur. Illa, quæ *ut Simoniaca Carpzovius* prohibita aſſerit, & quo emtio canonicatuum quoque referenda, tanquam *Simoniaca facti* ex errore & ratione ſtatus ab *Urbano II. Gregorio*, & *Alexandro II.* judicata, quorum decretales & errores, cum venditio canonicatus non ſit *Simoniacum quid Juris*, ſive quod revera ad Simoniam ſpectet, neutiquam Proteſtantes obligare poterit. *Secundo* loco venditioni obſtare putat, quod Canonicatus dicantur *beneficia*, *beneficia* autem non poſſe dici res pecunia partas *l. 1. pr. ff.*

de

de donat. Sed hoc ſubſtantiam Canonicatuum non evertit, an beneficia dicantur nec ne. Cum enim duplex canonicatuum reſpectus ſit habendus, illorum qui pretio certo venduntur, & eorum qui tanquam pars ſalarii doctoribus, & præmium dignioribus offeruntur, in priori caſu titulum *beneficii* ſalva Canonicatus ſubſtantia expirare; in poſteriori autem retineri poſſe, nemo negarit. Quas *tertio* & *quarto* loco adducit rationes; nempe eſſe contra legitimam vocationem ad beneficia Eccleſiaſtica percipienda, quæ per electionem non venditionem fieri debeat, concedo; ſi modo beneficia tendant ad officium præſtandum debitum: quale exemplum eſt ſeptem diaconorum, quarum liberam electionem ex *Act. VI. v. 5.* allegat. Idem obſervandum eſſe ſtatuo, ſi certi canonicatus doctoribus aut miniſtris Eccleſiæ, tanquam pars ſalarii, ſint aſſignati. Si vero canonicatus in alias perſonas, qui nullo officio Eccleſiæ defunguntur, aut ſcholæ ac Reipublicæ utili, conferantur, præbendam, beneficium quidem ex Eccleſiæ bonis judicaverim, non vero eccleſiaſticum quid. Multos enim Canonicos reperias, qui nomen quidem Clericalis perſonæ ſuſtinent, munia vero Eccleſiæ nulla obeunt. Regulæ Canonicorum, quas in venditione negligi metuit *Carpzovius*, ut ſcilicet recipiendus honeſtos natales habeat, ſit juſtæ ætatis, ingenii boni, morum proborum, & animi ad labores apti vel neceſſariæ ſunt, vel minus neceſſariæ. Neceſſariæ, ut morum ſit proborum & ingenii boni, etiam in venditione obſervari debent & poſſunt, circa minus neceſſarias autem Princeps ſine injuſtitiæ nota in præjudicium quoque Canonicorum diſpenſare poterit.

V. De

V.

De bonis Canonicorum partis ſemel, tuendis etiam ſolliciti ſacrorum antiſtites fuerunt; ne ad laicos per teſtamenta fructus eorum tranſirent. Ideo obicem per *c. relatum. X. de teſtam.* poſuere; ne eorum hæredes ab inteſtato ſuccederent, generaliter itaque, uti ait *Lancel. l. 2. tit. 28. bona qualibet ob Eccleſiam acquiſita ſacerdotibus ſive mobilia, ſive immobilia, poſt illorum obitum debent apud eandem remanere, nec ſuper his ullum de jure teſtamentum fieri poterit.* Huic prohibitioni condendi teſtamenti, cum naturalis in conſangvineos affectus obſtare videatur, rigor temperatus per *c. relatum. §. licet X. de teſtam. conſvetudinis tamen eſt non improbata, ut de his pauperibus & religioſis locis, & his, qui viventi ſerviverint, ſive ſint conſangvinei, ſive extranei, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur, non teſtamenti ratione, ſed eleemoſynæ duntaxat intuitu.* Legem autem hic in fraudem legis prioris introductam videas; cum non liceat teſtamentum condere, ſub ſpecie eleemoſynarum aliquid conſangvineo aut amico legare juxta ſervitii meritum, permiſſum. Aſt quomodo hæc conveniunt, eleemoſynam dari propter meritum, cum ἐλεημοσύνη ſtipem miſericordiæ cauſa datam tantum denotet, ut *Lactant. l. VI. inſtit. divin. c. 11.* miſericordiam, quam eleemoſynam dicere maluerit. Sane dubitaverim; num Pontificum & aliorum Clericorum in ſuos profuſiones, ſub eleemoſynarum nomine venire poſſint; cum illi, qui ex illuſtri familia natales ducunt, ejusdem adhuc amplificandæ ſtudio agitentur; qui vero ex plebeja ſtirpe, eam ut extollant, &

in

in altiore ſede collocent, enixe allaborent. Exempla hic plurima *propriarum charitatum*, uti *Thuanus l. 100. de Sixto V.* agens easdem vocat, recenſere poſſem, ſi ſingulas quoque *impietates facti*, non *juris* demonſtrandas haberem.

VI.

Alia inde quæſtio illuſtris exſurgit; *ad quem reditus vacantis epiſcopatus, donec alius eligatur, ſpectent?* Hæc controverſia, cum *Jus Regaliæ* non multo abhinc tempore a Rege Galliæ, Pontifici negatum attingat; non abs re fuerit, *ſi Regaliæ jus*, quoad fruitionem bonorum eccleſiaſticorum vacantium, paucis quoque tangam atque exponam. Jus illud intres potiſſimum diſtinctos actus ſe diffundit, 1) *in conſtitutionem perſonarum ſacrarum*, 2) *in collationem beneficiorum vacantium* & 3) *in perceptionem fructuum & proventuum ex bonis eccleſiaſticis, dum nova expectatur electio.* Priores *Regaliæ* partes cum ad jus Perſonarum, non vero rerum faciant, omitto, tertiam tantum contemplaturus. Verſatur in illa *ſingulare aliquod jus majeſtatis, per quod ſummus princeps Eccleſiæ bonis, mortuo Epiſcopo utitur, donec, qui in defuncti locum ſuffectus eſt, præſtiterit juramentum fidelitatis.* Originem ejus *Gerhardus in Diſſ. de Jure tertii in cauſa Regaliæ*, ex ſpoliis, quæ olim in Eccleſia viguerunt, deducit. Scilicet cum Epiſcopi nepotum ſuorum curam habituri, Eccleſiæ bona invaderent, Clerici poſt mortem cujusque præſulis non dubitarunt omnem hæreditatem, ſine diſcrimine patrimonialium quoque bonorum, fiſco ſacro inferre; ut per *Can. 21. Concil. Chalcedonenſis* ſit ſancitum. *Non li-*

ceat Clericis poſt mortem Epiſcopi ſui rapere res pertinentes ad eum, ſicuti præcedentibus regulis conſtitutum habetur. Si vero hæc fecerint, periclitari ſe noverint a proprio gradu. Sed hoc non obſtante canone, eo proceſſit ſpoliandi licentia; ut brachio ſeculari eſſet coërcenda, & ſeculo IX. a Galliæ regibus comes una cum viſitatore a Metrapolitano mitteretur, qui bona vacantia cuſtodiret, quod ex *C. VIII. Capitularium Caroli Calvi* probatur. Hinc remotis pedetentim viſitatoribus, comites vel proprio auſu, vel reges per hos omnem hæreditatem ſibi adjudicaverunt, & bona, ne ab ab aliis raperentur, ad ſe pertraxerunt. *V. Flodoardi Hiſtor. Roman. L. IV. c. 2.* ubi Papa Formoſus ann. 892. Eccleſiam Rhemenſem privilegio liberat; *ne Reges Epiſcopi aut Epiſcopatus bona ſede vacante in ſuum uſum verterent.* Factum inde, ut reges epiſcopis decedentibus, non ſolum, quæ ipſi reliquerant, ſed & reliquos proventus more Feudali tamdiu ſibi vendicarent, donec novus Epiſcopus dignitatem ab ipſorum manu receperit. Hinc admodum prudenter *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imper. c. XXII. num. 5. Quemadmodum plurimarum hujus regni provinciarum conſvetudo Domino Feudi addicit uſumfructum, quoties feudum vacat per mortem Vaſalli, id quod vulgo Relevium (Relieu) vocant, ſic reges eo feudorum jure, quoad regalia ſive patrimonia epiſcopatuum, uſi ſunt interim, dum eorum cuſtodiam ad ſe receperant, donec ſedi vacanti præfectus eſſet epiſcopus, & donec is inveſtituram a Rege accepiſſet, juramentumque fidelitatis præſtitiſſet.* Hoc jus percipiendi fructus ex ſedibus Epiſcopalibus vacantibus una cum reliquis partibus Regaliæ ab *Innocentio XI.* Regi Galliarum *Ludovico XIV.* in acquiſitis bello provin-

vinciis denegatum, quod ſecularibus poteſtatibus nullum in res ſacras Jus eſſet, & *Can. XIII. Concilii Lugdunenſis* Reges ſevere ab ejus uſurpatione arceat. Acciderat id jam olim *Ottoni IV.* & *Friderico II.* Imperatoribus, qui banno laceſſiti, *hanc minimam ſcintillam Juris Cæſarei*, ut *Fridericus I.* hoc jus appellat apud *Arnoldum Lubecenſem in reſponſione ad querelas Cleri Germanici* amiſerant, & ſolenniter eidem renunciarunt. *V. Baron.* ad an. 1199. in *epiſtola Principum & Baronum Clericor. & laicor. ad Innocent. III.* & *Frider. II. auream bullam an. 1208. editam* & poſt ſexennium repetitam, quam *Schilterus de Libertat. Eccleſ. German. l. V. c. VI. n. 1.* exhibet. Nec Imperatores Romani aut Reges Galliæ tantum hoc jure præ reliquis eminebant, ſed *Landgravii Thüringiæ* & *Marchiones Miſniæ* in parochiis *Arnshauck*, *Triptis auma* & *Ziegenruck* in circulo Neo-Stadienſi usque ad ann. M CCC XC IV. idem exercebant, quo ad preces Cleri promittentis certas vigilias annuas remiſerunt *Fridericus*, *Wilhelmus* & *Georgius* fratres, uti ex diplomate Teutonico patet, quod *Schilt. l. c. p. IV.* recenſet. Sola itaque ſtirps regum Galliæ hoc *jus Regaliæ* & in ſpecie fruendi bonis eccleſiaſticis vacantibus ad noſtra usque tempora, vel indulgentia Pontificum, qui Cæſareæ majeſtati tantum imminebant, vel ſtrenua virtute ſua, qua jura patria defendere aſſolet, retinuit. Habet tamen adhuc quoque, quod Pontifici opponere poſſit, Imperator Romanus, ſi *Ottonis IV.* & *Friderici II.* ſolemnem renunciationem vi banni extortam reſcindere velit. Idem enim, quod Galliæ rex, ad propriæ cauſæ patrocinium allegari poſſet; quod *jus Regaliæ* regiæ coronæ ſit inſitum & innatum, *un Droit.*

Digitized by Google

de Couronne, quod nec alienari a Regibus poſſit, nec ab aliis præſcribi; uti prolixior de hac re ediſſerit *Laroquanus Tr. de la Regale. c. VIII. p. 98. ſequ.* Ad hæc Imperatorem ea non urgeret difficultas, quæ Gallis ab impugnatoribus Regaliæ opponi ſolet, nimirum, quod in illis terris, ubi a Regalia ſe immunes dicunt Epiſcopi, *Jus Relevii* ex quo Regaliam deducunt, nunquam obtinuerit. Cum enim Eccleſiæ ab Imperatoribus bona feudalia ſint donata, neceſſarium quoque fuit, ut illa feuda iis quoque conditionibus poſſiderent, quas in prima feudorum origine publica utilitas ſvaſerat. Cum itaque perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ feuda Eccleſiæ conceſſa acceperant, vaſalli Imperatorum ſint facti, neceſſario inde quoque ſequi videtur, Imperatorem poſt obitum Epiſcopi, quod eo caſu feudum vacet, illud ad ſe recipere & retinere poſſe, donec novus epiſcopus feudi inveſtituram acceperit. Hinc fiſco Imperatorio omnia bona mobilia, more ex Feudali jure conſveto quondam ſub *Frider. I.* cesſiſſe, ipſumque ſtrenue contra Pontificum machinationes hoc jus defendiſſe *Schilterus* l. c. aſſerit, & *Lehmannus in Chron. Spir. l. V. c. 67.* poſtea quoque obſervatum probat. Aſt temporum ſequiorum ſancta ſimplicitas, & effrænata Pontificum dominandi libido majeſtatem Imperatoriam Regaliæ quoque juribus privare auſa eſt; adeo, ut vix tenuis umbra autoritatis Cæſareæ circa eccleſiaſtica jura & bona remanſerit, quæ brevi plane ſit expiratura, niſi Invictiſſimi JOSEPHI jurium per Italiam patriorum reſtauratoris indoles generoſa meliora aliquando fata polliceatur.

VII. Quod

Digitized by Google

VII.

Quod in *Jure Regaliæ* negando ſummorum Imperantium jus imperii convellere Pontifices Romani audent, majori adhuc niſu concuſſere; quando bona eccleſiaſtica tam levi pretio parta, ab omnibus tributis civilibus, & jurisdictione quoque ſeculari, in præjudicium civium & Principum exemerunt. De qua exemtione, ſi accuratius ſtatuendum ſit, error primo illorum notandus erit, qui ſub bonis eccleſiaſticis, quandoque etiam patrimonialia Clericorum comprehendere volunt, iisque ſine diſcrimine, favorem, quo piæ cauſæ hac in parte fruuntur, tribuunt, ac patrimonialia etiam Clericorum bona ab omnibus tributis & collectis libera eſſe pronunciant, *Natta conſil. 280. n. j.* & *Carpz. Jurispr. Conſiſtor. l. 3. d. 311.* plurimos adhuc doctores altegat, qui in eandem ſententiam conſpiraverunt. Præcipuum illorum argumentum habetur: quod collectæ imponantur perſonis pro rebus *Bartolus* in *l. reſcripto §. ſciendum ff. de muner. & bonor.* cum vero laicis ſuper eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis nulla ſit attributa facultas *c. eccleſia X. de conſtit.* non poſſe hinc illas gravari ex defectu jurisdictionis perhibet *Petr. Anton. de Petra in tract. de poteſtat. princip. c. IV. n. LV.* Sed conceſſo, quod laicis nulla in rebus eccleſiæ competat poteſtas (quod tamen eſt πρῶτον ψεῦδος) argumentum exinde etiam refutari poterit, quod una eademque perſona diverſis qualitatibus moralibus prædita, pro diverſa haberi diverſoque jure cenſeri queat. *l. apud filiumfamilias ff. de manumiſſ. vind. c. cum. capellá. X. de privil.* Clericus igitur reſpectu ad officium habito, in perſona-

ſonalibus, jure clericalis immunitatis gaudebit, in patrimonialibus autem, laici ſive civis beneficiis fruetur, & in favorabilibus æque ac in odioſis civis ſortem induet. Aſt circa illa bona, quæ non ſunt in patrimonio Clericorum, ſed univerſæ Eccleſiæ oblata, gravior definienda veniet controverſia, ſi in illorum immunitatem ab omni vectigali & tributo inquirere velimus. Illorum olim nullum diſcrimen, de civilibus bonis in exigendo tributo habitum, plurima in hiſtoria, ante *Friderici II.* Imperatoris tempora, exempla inveniuntur; adeo, ut *Fridericus Barbaroſſa*, fruſtra conquerente Papa *Adriano*, ab ipſius Papæ bonis per Italiam publica tributa reipublicæ non popoſcerit tantum, verum omni quoque rigore exegerit. *Bambergenſis* inde *Epiſcopus* apud *Radevic. l. IV. de geſt. Frider. c. 34.* a nuntiis Papæ, Cæſari propoſitum inter alia memorat: *de dominicalibus apoſtolicis fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.* Poſteaquam vero *Fridericus II.* vi banni coactus ſublevavit iſtis oneribus eccleſiæ bona, omnibus collectis & tributis ſeſe ſubducere, Clerici non dubitarunt. Hanc Eccleſiarum immunitatem, *quam rerum divinarum ſuaſit reverentia, quæ etiam hoſtes, ut parcerent, commovit frequentisſime Grot. de J. B. & P. l. III. c. 12. num. 6.* ipſis non inviderem; niſi quodammodo, ſi amplius obſervetur, eadem in damnum reliquorum civium vergeret. Quodſi enim nimium bona Eccleſiæ excreſcant, laicorum inde imminuantur, & ea Principum multorum ſit ratio; ut tributorum ſummam integram præſtandam non facile remittant, ſed novis ſæpe adhuc inventis nominibus adaugeant; reliquorum civium res in eo verſari videtur, qui pro rata,

onera

onera bonis Eccleſiæ olim injuncta exſolvere tenebuntur. Hinc æquum putaverim, ut tributa ex illis quoque, quæ nuperrime ad Eccleſiam tranſiere, bonis a Magiſtratu civili exigantur. Quod enim Pontificii & Canoniſtæ illico juris dictione Principis exemta dicant prædia, quam primum in Eccleſiam transferuntur, falſum eſt. *V. Auguſtin. Barboſ. de jur. Eccleſ. l. I. c. 39. §. 5. num. 35.* Ideo in Gallica optime conſtitutum, ad ſolum regem pertinere *jus amortizandi Jac. Gothofred. ad l. 4. c. Theod. de Epiſcop.* neque *amortizationem* bona eximere ſuprema jurisdictione regia, quod obſervat *Carol. Molinaeus ad conſvetud. Pariſ. l. I. §. 30. n. 26.*

VIII.

Immunitatem ab omnibus tributis piarum cauſarum, exemtio quoque a magiſtratus civilis jurisdictio-conſecuta eſt. Clerici enim iniquum ducunt, ſi ſeculares judices de rebus ſpiritualibus judicarent. Quamvis enim Francorum & Grrmanorum eccleſia jurisdictionem etiam civilem in cauſis viduarum & pupillorum olim habuerit, quod ex *can. XII. Concil. Matiſconenſis* ann. 558. habiti & *libr. V. Capitular. CLXXXII.* patet; concurrens tamen illa quoque regum fuit jurisdictio, uti *Pipinus* Galliæ rex *in Synodo Vernenſi C. XXIII.* contendit. Ipſæ vero eccleſiæ a jurisdictione civilis Imperii Francorum nondum fuerunt exemtæ. Nam per tria ſecula ad *Carolum M.* usque & Regum & Comitum jurisdictioni ſubjectæ manſere teſte *Lehmanno Chron. Spirenſ. l. II. c. XXI. & XLI.* Conſtituti hac de cauſa Eccleſiis a Regibus judices, qui *Vice-Domini, Advocati*, audiebant, quorum officium erat judicare de

Ab-

Abbatum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & minoris ordinis Cleri controverſis bonis, quod ex *Capitularibus* & *Hincmaro*, *Conringius* probat in *Exercitat. de Judic. reipubl. Germ. num.35.* Antiquitatem rei *Pipini* quoque conſtitutio indicat, *l. 3. LL. Longobard. X.32. Et hoc ſtatuimus, ut ubicunque Epiſcopi ſubſtantiam habuerint, Advocatum habeant in ipſo comitatu, qui abſque tarditate juſtitiam faciat & ſuſcipiat &c.* Hanc *Advocatorum* juris dicendi poteſtatem ſubvertere Clerici fruſtra diu moliti ſunt, donec Ottonum ætate, nonnullis Epiſcopis, Moguntino ſcilicet, Colonienſi & Herbipolenſi plena bonorum adminiſtratio & ſecularis in populum jurisdictio fuerit conceſſa: reliquis tamen Epiſcopis ſui manſerunt Advocati. Illos conſtituere regii erat juris, & *Urbanum III.* ann. 1186. fruſtra laboraſſe *Baronius* indicat, ut liceret Epiſcopis, quos vellent, Advocatos adſciſcere. Primum *Fridericum II. Imperat.* Clericos ab omni jurisdictione ſeculari & Advocatorum exemiſſe nonnulli contendunt; quod tamen obſcure ex verbis Bullæ, quam *Goldaſt. in ſtatut. Imperial. fol. 73. & 74.* exhibet, demonſtratur: *Omnia nos ſpiritualia vobis & aliarum eccleſiarum prælatis relinquimus libere diſponenda, ut quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, quæ ſunt DEI, DEO recta diſtributione reddantur.* Negari interim nequit, hac in parte autoritatem imperatoris *Friderico II.* regnante fuiſſe imminutam; plena tamen exemtio bonorum iſtorum ab omni jurisdictione Laicorum, ad *Wilhelmi* tempora & interregnum ab aliis certius referri ſolet, & privilegium a *Wilhelmo Epiſcopo Mindenſi* collatum *Conringius Diſſ. de Judic. Reipubl. German. num. 71.* citat. *Regalia &*

admi-

Digitized by Google

adminiſtrationem bonorum temporalium ipſius eccleſiæ ſibi concedimus, de benignitate regiæ majeſtatis, ut de cetero tanquam princeps Imperii bona Eccleſiæ adminiſtret, ordinet, diſpenſet, prout melius ad utilitatem Eccleſiæ videtur expedire &c. Hoc privilegio poſtea omnibus quoque clericis conceſſo, cum a tributis & jurisdictione ſeculari ſe ſuaque bona liberaſſent, majeſtas imperatoria magnum decrementum ſenſit, ut vix tenues reliquias ratione bonorum feudalium adhuc retinuerit. Hujus exemtionis a jurisdictione ſeculari iniquitas, ut noſcatur amplius, duplex habendus eſt reſpectus; nempe vel perſonarum, vel bonorum: De perſonis enim judicandi facultas quam inique ſummis poteſtatibus ſit ſubducta, jam dicere ſuperſedeo; cum de jure rerum, non vero perſonarum ſit agendum. Nempe Eccleſia, quæ in Republica eſt, nullam circa bona ſibi conceſſa jure divino vel antiquo eccleſiaſtico jurisdictionem, nullum judicium, arrogare poteſt; cum finis ejus ſit ſpiritualis, & inde quoque poteſtas, quæ ipſi ejusque miniſtris competit, alia quam ſpiritualis eſſe nequeat. Sane a poteſtate, quam prætendunt, excommunicationis a Chriſto conceſſa, ſi qua eſt, non licebit argumentari ad poteſtatem jurisdictionis politicæ, annexam habentis poteſtatem cogendi externe & violenter. Doceant ulterius Clerici, qua lege jurisdictio ſecularis poſt *Friderici II.* tempora ipſis contigerit. Nulla ſane ratio juris alia, quam metus banni & tyrannidis papalis, quæ Imperatores & Principes ad quævis alia iniqua quoque ferenda permovit. Conſtat etiam bona, quæ ad pias cauſas a privatis perſonis, vel donatione vel legatis pervenere, ſalvo jure

Digitized by Google

ſuperiorum, in Clericos translata fuiſſe. Qua ratione Princeps jurisdictionem jusque ſummum in ejusmodi bonis per donationem privatorum ſalvo imperio amittere haut potuit. Metuendum ſane fuiſſet, tandem omnia bona laicorum dominio Clericorum ſubjectum iri; niſi, quæ DEI gratia eſt, huic iniquitati per Reformationem obex fuiſſet poſitus. Quot & quanta diſſidia in Imperio Romano-Germanico, & aliis regnis exlex illa poteſtas Epiſcoporum circa bona Eccleſiaſtica excitaverit, hiſtoria teſtis eſt. At ſi τὸ κύριον habet in republica ſummus Princeps, habet ſimul etiam ſummus epiſcopus in externis, cum Eccleſia, ut peculiaris ſtatus a Republica ſeparari haud debeat, id quod *Pufendorfius* in libro *de Habitu Religionis Chriſtianæ ad ſtatum civilem* ſolide evicit.

IX.

Sed ulterius Clericorum iniquitas proceſſit, ut, cum bona Eccleſiæ ab omnibus tributis & jurisdictione ſeculari exemiſſent, privilegia quoque a ſummis imperantibus efflagitarent, quæ in illis caſibus, quibus laici, quos vocant, impliciti, in ipſorum favorem mitiora ſemper ſtatuerent. Hanc iniquitatem, quæ contractus in acquirendis piis cauſis tangit, ſupra *Sect. II.* notavi. Hoc loco illam, quæ ad adminiſtrationem bonorum eccleſiaſticorum ſpectat, obſervabo. Primo loco in adminiſtratione moveri poſſet quæſtio, *num Eccleſia jure & privilegiis minorum gaudeat & illa ſemper ſit amplectenda ſententia, quæ Eccleſiæ faveat?* aſt illam jam in antecedenti Sectione expoſui, ibique notavi, quod huc quoque adplicari velim. Tranſeo itaque ad contractum

Digitized by Google

tractum ſpecialem mutui, in quo Eccleſia hoc jure ſingulari gaudet, ut quamvis creditor mutuo dans non teneatur probare pecuniam verſam in utilitatem debitoris; ſi tamen Eccleſia mutuo acceperit pecuniam, creditor obligetur probare verſionem in utilitatem Eccleſiæ *v. Tiraquell. priv. 134.* quod etiam *Covarruvias l. 2. reſolut. 17. n. 3.* ad venditionem extendit, quando res eccleſiæ ob neceſſitatem æris alieni ſolvendi venditur: nam & tunc emtorem debere eſſe ſolicitum, quo pretium convertatur, ſtatuit. Paucis, putem rem ex indole perſonarum contrahentium eſſe dijudicandam. *Ille* qui nomine Eccleſiæ contrahit, & vel mutuum a creditore accipit, vel ad æs alienum tollendum bonum Eccleſiæ vendit, eſt antiſtes opinione vir bonus, & officio gravis, rerumque eccleſiaſticarum gnarus, cujus autoritatem conſenſus patronorum, quem in ejusmodi contractu oneroſo prius requirere debet, firmat. *Alter* eſt laicus, qui præjudicio ſanctimoniæ deceptus, cum viro bono, nedum eccleſiaſtico, ſibi negotium eſſe arbitratur, & inde bona quoque fide cum Eccleſia per antiſtitem contrahit, incertus ad quem ſpecialem finem ſummam mutui eccleſia velit impendere. Hinc, ſi creditor ſtatuto tempore reſtitutionem mutui, vel emtor traditionem rei venditæ expoſcat; num quæſtio ipſi erit movenda de reſtitutione mutui, vel traditione rei venditæ, priusquam ſummæ verſionem probaverit? Neutiquam hoc judicaverim; quia ſi talis ſumma æris non in utilitatem Eccleſiæ ceſſerit; culpa ad antiſtitis malitiam vel negligentiam redundat. Eccleſia igitur, quæ talem ſibi ipſi elegit, vel antiſtes tanquam proxima cauſa culpæ

potius, quam bona fides & juſta ſimplicitas creditoris vel emtoris damnum inde emergens ferat, & ex proprio peculio reſtituat. Pari ferme ratione procedit privilegium, quod Eccleſia habet de exceptione non numeratæ pecuniæ in infinitum, *v. Tiraquell. priv. 145.* cum eadem alias intra biennium tantum opponi poſſit: *l. 8. & 14. §. 2. C. de non numerat. pecun.* Quodſi enim Eccleſia confeſſionem mutui quidem exhibuerit, pecuniam autem non acceperit, damnum, quod inde ſentit, juſtius a procuratore, qui curam adminiſtrationis gerit, reſtituendum repetat, quam a creditore, qui intra biennium a procuratore antiſtite fuiſſet conveniendus. Privilegium hoc, ſi accurate expenditur, magis in favorem Clericorum & perſonarum, quam piarum cauſarum conceptum eſſe videtur; cum piæ cauſæ de non ſentiendo damno ſecuræ quoque eſſe poſſent, ſi procuratorem convenirent, eundemque ad præſtationem ſummæ, quæ per ipſius negligentiam periit, adigerent. Metuendum enim foret, quod, ſi adminiſtrator rerum eccleſiaſticarum, aut qui in hoc munere illi ſuccedit, creditori non faveret, poſt longum temporis intervallum ſummam mutui ſub exceptione non numeratæ pecuniæ in dubium creditori vocare atque hac ratione omni argento fraudare poſſet. Id quod, ſi ſæpius accidat, ſanctam Eccleſiæ fidem, lubricam, ipſamque ad contractus mutui incapacem redderet. Proſpiciat igitur ſibi maxime creditor in contractu cum Eccleſia, aut ejus curatore neceſſum eſt, & quam in aliis contractibus quoque negligit ſollicitam circumſpectionem, omnem in contractu cum Eccleſia ineundo colligat.

Sancta

Digitized by Google

Sancta hinc Eccleſiæ & pietatis nomina ipſum cautum reddant, &, ſi cum eccleſia contendat, ſemper jus ſuum periclitari exiſtimet. Specialiter enim, etiam ſine traditione hypothecæ, rem ſacram ſiquis obligare velit, *c. nulli X. de reb. Eccleſ. non alien.* prohibitum, & obligantem ſpecialiter adhuc arbitrarie puniri poſſe, contendit. *Molin. tr. 2. d. 466. num. 1.* Si tandem ſumma pecuniæ creditori ſit reſtituenda, tot artes & fraudes iterum excogitavere, quot ad decipiendum creditorem ſufficiunt. Primo enim deficientibus mobilibus, immobilia bona Eccleſiæ debent creditori offerri in Antichreſin, ita tamen, ut fructus prius computentur in ſortem, & poſtea in uſuras & quidem minimas, ſcilicet tria pro centum per *Authen. hoc jus porrectum c. de SS. Eccleſ.* Hæc bona ſi creditor nolit accipere, conſenſu majoris partis Cleri adhibito, & actis ſupra hanc rem confectis, prædium per viginti dies ſubhaſtari, & poſtea plus offerenti vendi debet, hac lege; ut ex pretio ſatisfiat creditori, alias enim non ſecurus erit emtor. Emptore nullo reperto, res accurate æſtimata & decima parte æſtimationis ſuper addita, creditori in ſolutum danda, nec electioni creditoris permittitur, ſed ex æquitate res mediocris accipienda. *Novell. 120. c. 6. Imperator enim magis favendum cenſuit Eccleſiæ debitrici, quam privato, Sichardus Comm. C. ad Authent. hoc niſi n. 10. de ſolution.* & in hoc differt beneficium dationis inſolutum in genere conceſſum ab eo, quod competit Eccleſiæ. Nam ſi alius debitor creditori bona ſua in ſolutum offerat, res optimas & præſtantiſſimas offerre, & creditori electionem relinquere tenetur per *Nov. IV. c. 3.* Sed eccleſia poterit res mediocres in ſolutum offerre,

ferre, & quidem partim frugiferas, partim ſteriles poſſeſſiones per *Nov. 120. c. VI. §. 2. in fin.* In hoc ſolutionis debiti proceſſu, quem *Brunnemannus in Jur. Eccleſ. l. II. c. XII. num. 30.* & in *Comm. ad Authent. Hoc jus porrectum c. de SS. Eccleſ.* exponit; ſi ſingula capita recenſere velimus, tot impietates, quot ſingulæ propoſitiones erui poſſent. Verum cum prudens lector easdem ipſe deprehendat, prælonga demonſtratione nauſeam legentibus non movebo.

X.

Quanto hinc mitiores in executione contractuum, qui ex parte Eccleſiæ ſunt oneroſi, fuere Clerici, tanto ſeveriores in illis extitere, qui piis cauſis jus in aliorum bonis conſtituunt. Sive enim ex donatione, ſive ex venditione Eccleſiæ jus in alium competat, hypothecam ſimul in alterius bonis habet, & ſi in donatis ipſi hæc jura attributa, multo magis quoque erunt in oneroſis contractibus, v. g. mutuo, uti *Brunnemannus l. II. c. XIV. num. 5.* recte concludit. Hoc quidem privilegium concedi poſſet, cum in arbitrio tertii ſit; an vel per donationem vel emtionem Eccleſiæ in ſuis bonis hypothecam velit conſtituere. Aſt, quod hanc hypothecam comitatur adhuc jus ſingulare, nota quadam injuſtitiæ laborat. Statuit enim *Manzius in cent. deciſ. quæſt. 24. num. 31. & ſeqv.* quod, licet anteriorem expreſſam hypothecam in bonis præſentibus & futuris habeam; in bonis tamen poſt contractum quæſitis Eccleſia, ſi vel ex ſtatuto vel ex conventione hypothecam habeat, mihi præferatur. Quod privilegium iniquiſſimum judicaverim; quia tendit in præjudicium

dicium tertii, & commercia fidemque datam diſturbat. Res exemplo fiet clarior. *Sejus* nobilis cum ſit dominus aliquot prædiorum, & aliquando plura ex hæreditate *Bruti* patruelis ſperanda habeat, ſummam a *Titio, Sempronio, & Cajo*, quæ patrimonium excedit, in mutuum accipit, atque illis hypothecam ſimul in bonis aliquando hæreditate percipiendis conſtituit. Rogat deinde quoque *Caſſium*, cui adminiſtratio piarum cauſarum eſt commiſſa, qui cum *Sejo* multis aliis nominibus obſtrictus, & de mutuo recipiendo per hoc privilegium ſit ſecurus, ſummam pecuniæ ipſi exſolvit. *Brutus* patruelis poſt hæc moritur, & *Sejus* ab inteſtato ſuccedit, atque genio, nova hæreditate adjutus, liberius litat. Hujus, ſi fidem in dubium vocent, atque concurſus creditorum exiſtat, quæſtio enaſcitur; num Eccleſiæ hypotheca in bonis hæreditate, & adeo poſt contractum adquiſitis, præferatur hypothecæ *Titii, Sempronii, & Caji*, qui ſpe hypothecæ prioris in bonis percipiendis inducti, *Sejo* argentum dedere. Hæc, ſi ex *Manzio* decidenda veniat, Eccleſiæ jus ille confirmabit, in damnum & præjudicium tertii male collatum. Hujus generis cum plurima alia ex *Horatii Lucii Privilegiis Scholarium*, *Cornelii Benincaſii Privilegiis Paupertatis*, *Petri Rebuffii Privilegiis Univerſitatum*, *Tiraquelli* & ejusmodi aliis commentariis ſuppeditare poſſem. Sed ex hoc uno, a ſtudio partium alieni judicari poſſunt, quantum piarum cauſarum privilegia circa contractus reipublicæ noceant. Si quis plura exempla deſideret, ex ipſis, quos allegavi, fontibus eadem hauriat.

XI. Quam-

Digitized by Google

XI.

Quamvis vero per ſolutionem & compenſationem mutui, prædium aliquod Eccleſiæ, ſi ſolemnitates rite obſerventur, alienari poſſit; regulariter tamen alienatio horum bonorum omnibus clericis interdicta, per *c. V. X. de reb. Eccleſ. alien. vel non. Nulli liceat alienare rem immobilem Eccleſiæ, ſive agrum, ſive ruſticum mancipium, neque ſpecialis hypothecæ titulo obligare.* Hanc conſtitutionem ex ratione ſtatus Pontificiorum ortum traxiſſe, quis non videat, cum per hoc decretum omnem aditum ad recuperandam Juriſdictionem ſecularem in iſtiusmodi bonis, quæ ſemel Eccleſiæ ceſſerunt, magiſtratui civili præcluſerint, & hoc privilegium ab omnibus humani generis juribus ſit diverſum, utpote ubi adquiſitiones & alienationes rerum ſunt in motu perpetuo. Id ſane extimeſcendum fuiſſet, niſi certis limitibus, quamvis arctioribus, circumſcripta poſtea hæc eſſet ſententia quod *Joh. Petr. de Ferrariis in Prax. t. 51. num. 3.* ſuo tempore ann. 1410. jam veritus eſt, *quod ſcilicet omnia bona Laicorum tandem in dominium Clericorum tranſitura ſint.* Hinc *Bodinus l. V. c. 2. de Republ.* in Gallia legibus ſancitum affirmat, ut, ne opes Clericorum in nimium excreſcerent, & ſtatui civili graviores imminerent, quæ prædia ipſis dono data fuerint, pretio conſtituto vel magiſtratui vel aliis laicis vendenda offerrent. Religioni pariter ac Reipublicæ hac ſanctione optime Galli conſuluerunt, quarum cura haud diſparata agi debet. Huic liberæ Gallorum diſpoſitioni de alienandis Eccleſiæ bonis, ne alios quoque Principes ad idem exemplum invi-

invitaret, obicem poſuere per *c. placuit 8. c. 16. qv. 3.* dum ſtatuunt in rebus Eccleſiæ a principe alienatis, non ſtatim ſecurum eſſe emtorem, quamvis, ſi Princeps aut fiſcus alia bona vendiderit, emtor non poſſit inquietari a priſtino domino per *l. 2. C. de quadrienn. præſcript. Caldas de vendition. c. XII. num. 27.* Profectam hanc ſententiam ſine dubio ex falſa hypotheſi arbitror; nempe quod Principibus omnia jura Epiſcopalia curamque ſacrorum denegare ſint auſi. Ipſi ergo Pontificii, ne ſacri regiminis intereſſe per hoc dogma fortean imprudentiores proderent, prohibitionem alienationis bonorum Eccleſiæ duobus modis reſtrinxerunt: ſcilicet, ut primo decretum & conſenſus magiſtratus eccleſiaſtici, ſive autoritas Pontificum accederet, & ſecundo juſta & ſufficiens diſtractionis cauſa adeſſet, *in c. 1. X. de bon. Eccleſ. alienat. vel non. Cum evidens neceſſitas quare fieri deberet, vel utilitas non ſubeſſet.* Hæ limitationes ita ſunt comparatæ, ut ſemper ad emolumentum ſtatus clericalis ſeu Papalis iterum applicari queant; præcipue cum *c. ſine exceptione X. de his, quæ fiunt, a prælatis ſine conſenſu capituli verſ. niſi aliquid horum faciat, ut meliora reſpiciat* juſtam & ſufficientem cauſam illam declaret, quæ Eccleſiæ non ſit damnoſa, ſed proficua & utilis. At vero in alienatione bonorum eccleſiaſticorum, ſi ſuperflua ſint, atque penſiones, quæ miniſtris Eccleſiæ ſolvuntur, excedant, non tam externa Eccleſiæ aut clericorum utilitas, quam Reipublicæ quoque ſalus erit attendenda. Bona enim, cum a donatoribus ad pios uſus ſint deſtinata, iisdem quoque conſecrata intelliguntur, & pie-

tati reſpondebunt; etiamſi in Reipublicæ commodum, præcipue tempore neceſſitatis, impendantur. *Non enim aurum Eccleſia habet, ut ſervet, ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus arg. cap. ad audientiam. X. de Eccleſ. ædif. & conſervatio ſanguinis Chriſtiani & periculi averſio, quibuslibet rebus pretioſior eſſe* cenſetur ut tradit Imperator in *in l. ſancimus 21. C. de SS. Eccleſiis.* Quod ſi ergo ſubita hoſtilis calamitas ingruat, ad repellendum hoſtem alienari potuerunt, *v. Receſſ. Imper. Spir.* d. ann. 1542. §. 65. Aber der Kirchen Kleinode und Gezierde ſollen in dieſer Anlage nicht mit begriffen / ſondern als zu einen Schatz der Chriſtenheit / wo man das zu einer eilende nothwendigen / unvermeidlichen Hülffe bedürffen würde / geſparet und behalten werden. *Ambroſius* inde, poſtquam incurriſſet invidiam Arianorum; ideo quod aureos calices diſtraxiſſet, ad redimendos captivos, vere reſpondit: quod DEO ſint gratiores animæ captivorum, qui redimebantur, quam vaſa aurea & reliqua templorum ornamenta. *v. Petr. Martyr. ad c. 21. l. 1. Reg.*

XII.

Hoc præſuppoſito, quod in caſu neceſſitatis alienari queant, faciliori negotio illa poterit quæſtio explicari; *num pia legata in aliam cauſam, quam fuere deſtinata, posſint converti.* Abſolute hoc negant canoniſtæ & *Lancelot. lib. II. t. XXIII. §. 1. cum ea,* inquit, *quæ ad certum uſum largitione fidelium ſunt conſtituta, ad alium, ſalva ſedis Apoſtolicæ autoritate, converti non valeant. Moneta,* quem *Excell. Strykius* in *addit.* ad *Brunnemann.*

mann. Jus Eccleſ. l. II. cap. 12. num. 13. citat, in ſpeciali tractatu *de commutatione ultimæ voluntatis cap. 3. num. 53.* præcipue urget, *quod executor ultimæ voluntatis ea propterea non immutare poſſit; quia commutatio ſit executioni voluntatis contraria; etiamſi executor voluntatem in melius mutare velit.* Huic exceptioni *Monetæ* duo opponi poſſent, quod *primo* immutatio, præcipue ſi in meliorem adhuc cauſam convertatur, non plenarie ſit contraria voluntati teſtantis; cum modum procedendi tantum negligat; primariam tamen intentionem, aut quæ ſaltem primaria eſſe debet, gloriam Dei promovendam obſervet. *Secundo*, quod ſi poſtulatum ſit vel impoſſibile, vel ſuperſtitioſum, vel quacunque alia quadam labe laboret, neutiquam erronea teſtantis voluntas ad executionem alterum valeat obligare. Satisfaciendum quidem omni modo voluntati defuncti ab executore ipſe ſtatuo; verum ſi major immutationis ratio ſuppetat, & legatum in expreſſam a teſtatore cauſam vel phyſice vel moraliter impendi non poſſit; ſalvo donantis & donatarii jure, in alium uſum erogari poſſe contendo. Quodſi enim publica utilitas vel neceſſitas commutationem ſvadeat; idem, quod in alienatione bonorum eccleſiæ aſſerui, procedere poſſe opinor, & mecum conſentientem habeo *Monetam*, *c. 6.* & *Covarruv. l. III. var. Reſolut. c. 6.* Idem obſervandum quoque cenſeo; ſi uſus pius, quem teſtator intendebat, impius deprehendatur, & juri divino adverſus, quod *Carpzov. l. II. def. 312. Juriſpr. Conſiſtor.* arguit. Nec adeo neceſſarium judicaverim, ut uſus ſemper ſit manifeſte impius, cui rem legatam deſtinavit teſtator; ſufficiat interdum, ſi vel in me-

liorem ſortem poterit verti legatum, vel uſus variis de cauſis plane ceſſet. Sic ad aliam æque piam cauſam erogari poterit legatum; ſiquid ad ornatum eccleſiaſticum ſit donatum, qui tamen jam dignitati & ſplendori Eccleſiæ reſpondet; ſi ad luminaria, campanas, turres altiores extruendas, vel ejusmodi alia externam magnificentiam cultus divini concernentia. Si vero quis vel ſimplicitate, vel ſuperſtitione motus, teſtator ſit ſolicitus, executores veræ pietati magis, quam ſeipſum conſulturos, & voluntatem in ſingulis quoque adiaphoris accurate explendam cenſeat, diſponere eundem doctores poſſe, arbitrantur; ut, ſi Eccleſia legatum in alios uſus convertat, ad hæredem iterum redeat. *v. Klock. Vol. I. conſ. 37. num. 29. Ludowis. Deciſ. 179. num. 1.* quo tamen exiſtente caſu, etiam in gratiam veræ pietatis a ſummo imperante de jure diſpenſari poſſe arbitror. Urgent hic nonnulli ulterius *execrationes* illas, quas morientes, ſi voluntas ultima fuerit immutata in ſuis teſtamentis addunt. v. g. Wer die Güter nimt / dem ſoll Leber und Lunge in Leibe verſehren / wer was wider des Sterbenden Willen thut / den ſoll GOttes Hand mit Armuth / Kranckheit / Schmach und Schande ſtraffen. *v. Anton. Math. manud. ad Jus Canon. l. II. t. 15. pag. 235.* Aſt invalidas illas maledictiones judicaverim, quas aſtus Clericorum perſvaſit ſimplicioribus laicis; ut ita deterrerent incautos & ſuperſtitioſos. Clero enim inventionem execrationum deberi, illi, quibus mens non læva fuit, jamdudum hariolati ſunt. Miratur inde *Bacbovius ad Treutler. Diſp. II. th. 1. lit. C.* ſtilum curiæ Juſtinianeæ in formulis execrationum, *Novel. 8. in fin. Novell. Lem. & Alexan-*

& Alexandr. in Conſtit. quæ cum in leges Imperatorum Chriſtianorum eſſent introductæ, poſtea quoque teſtamentis fuerunt admixtæ, & condimenti quaſi loco adſperſæ. Injuria hinc fit S. Patriarchis, dum origo maledictionum ad illorum tempora refertur, & exemplo *Jacobi* moribundi *Geneſ. XLVII, 29.* & *Joſephi c. L, 25.* fratres ſuos obſtringentis jurejurando, ut exuvias corporis ex Ægypto in Palæſtinam ſecum auferrent, male illuſtratur. Toto enim cœlo differunt *execratio*, & *juramenti exactio.* Juramentum enim, qui ab altero exigit, nequaquam alteri maledicit. Execratio autem, tanquam ſpecies maledictionis nullo jure defendi poterit *v. Excellent. Stryk. Diſſ. de execrat. teſtator. c. 1, §. 14. ſeqv.* & *Becman. in præcogn. moral. c. 14.* Et quamvis excipiant, civiles leges quandoque a legislatoribus execrationibus munitas. *Primo* illas quis ſimpliciter approbet; & *ſecundo* non conſequitur; quod illud, quod principibus in ſubditos licet, privatis quoque liceat in æquales.

XIII.

Cum ergo in aliam æque piam cauſam bona Eccleſiæ mutare liceat, nova eaque non levis momenti controverſia attingenda venit; *num in formam patrimonialium & feudalium eadem redigere ſummo principi liceat?* Negant hoc tum Pontificii, tum Proteſtantium quoque nonnulli, ſive ratione ſtatus, ſive aliqua ſuperſtitione commoti. Quorum argumentorum pondera librare, & pro modulo ingenii mei expendere, a noſtro tractationis argumento non alienum fore, exiſtimo. Statum autem controverſiæ, & quæ præcipue

obſervandæ ſunt circa illum circumſtantiæ, ante explicabo, quam argumenta hinc inde allata diſcutiam: ut eo penitius negantium robur & vim perſpicere liceat. Non dubitamus vero quæſtionem hanc affirmare; *nempe Principem aut cui Jura Epiſcopalia competunt, bona quondam piis cauſis dicata, ſuperflua, deficiente jam illorum legitimo uſu, ad formam patrimonialium & feudalium redigere, inque ſecularem uſum, vero reipublicæ commodo jure poſſe convertere.* Addimus tamen limitationes, quas Pontificiis ipſis non licet amplius negare. *Primo* ſcilicet, *ſi neceſſitas & ſalus reipublicæ hoc ſuadeat.* Atque hic neceſſarium non judicaverim, ut tantum in extremæ neceſſitatis caſu, cui depellendo nihil amplius ſacrum eſt; verum etiam, quando laici impares ſunt oneribus reipublicæ neceſſariis ferendis, & de corrigendis ejusdem morbis invaleſcentibus agitur. Exemplo illuſtri admodum *Clemens IX.* Pontifex Romanus hac in parte Principibus præivit. Nam is in gratiam reipublicæ Venetorum, cum Candiæ Saracenorum vis gravior immineret, *Ordines ſancti Georgii in Alga Venetiarum, & Fratrum S. Hieronymi de Feſulis, ac Fratrum Jeſuatorum ejusdem Hieronymi, cum omnibus eorum dignitatibus, officiis, miniſteriis, omnique conventualitate, titulo, eſſentia ac denominatione perpetuo extinxit, ſuppreſſit, abolevit; bona vero mobilia & immobilia, ſacra & profana, conventus, collegia, monaſteria, domos, vineas, prædia, canones, reſponſiones, fructus, introitus, & omnia jura in ſuos ſedisque Apoſtolicæ uſus convertenda reſervavit & ann. 1668. d. VI. Decembr.* publicata Bulla, id declaravit. In qua etſi ille ordinum ſuppeſſorum deficientem primævum religioſitatis vigorem, & valde modicam

cam in Eccleſia DEI utilitatem accuſet; cuilibet tamen in hiſtoria vel leviter verſato, ratio in promptu erit, Pontificem ad ſublevandos Venetos bello graviſſimo Candiatico implicitos, potiſſimum eos ordines bonis ſuis exuiſſe, quorum minor contradicendi eſſet autoritas, quorumque reditus ditione Venetorum maximam partem circumſcriberentur; id quod *Illuſtris Pufendorfius*, in *Commentatione* allegatæ *Bullæ Clementis IX.* addita, accurate admodum obſervat. Quodſi ergo Pontifici Romano bona eccleſiaſtica S. Ordinibus eripere, & in ſeculares uſus vertere liceat, *antiquis dominis non conſentientibus, non vocatis, non auditis, non adductis omnibus ſuppreſſionis cauſis, non verificatis aut juſtificatis, licet magnus & ſubſtantialis in inſtrumento defectus occurrat, aut ſolennitates jure requiſitæ defuerint; licet conſtitutiones & ordinationes Apoſtolicæ, in generalibus conciliis editæ, Pontificum & Cancellariæ Apoſtolicæ regulæ, ſuppreſſorum Ordinum ſtatuta, & juramento probata privilegia obſtent.* Quodſi, inquam, Pontifici nondum extrema urgente neceſſitate, bona piis cauſis deſtinata, in ſecularem uſum mutare, non injuſtum eſt; non video, cur Principi ſumma jura jura Epiſcopalia tenenti & exercenti, poſtulante ſalute patriæ, idem jus denegari queat?

Secundo, id licitum pronunciamus, *ſi ſalaria docentibus, & ſtipendia diſcentibus ſufficienter jam ſint conſtituta.* Nam ſicuti omnis ordo ſine honeſtis divitiis viléſcit, *l. pietatis 6. de ſuſpect. tutor.* ita æquitas quoque naturalis poſtulare videtur, ut imprimis Ordini ſacro ita proſpiciatur; ut non ſolum neceſſaria ipſi ſuppetant, verum etiam ad dignitatem eidem conciliendam,

endam, paulo liberalius, quam aliis dignitate minoribus miniſtris reipublicæ provideatur. Prout enim parce, aut ſplendide in republica tractari vulgus videt miniſtros Eccleſiæ & Scholarum publicos; ita de ipſorum munere & utilitate in civitate judicat, & nauci habetur ars, quæ cultorem ſuum eſurire patitur. Eo autem major cura miniſtrorum Eccleſiæ ab imperantibus haberi debet, quo magis vera genuina Chriſti religio animos civium ad virtutem imbuit, & ad facile tolerandum civile imperium præparat. Ideo illis non ſolum præmium laboris debetur; ſed &, cum Altari ſerviant, ex eodem ipſi honeſte alendi erunt; uti in Veteri teſtamento non macilenta, ſed lectiſſima ſibi quæque pecora ad ſacrificia, de quibus participabant, vendicare ſolebant.

Tertio, ſi numerus bonorum & Clericorum increverit, & Clerici reipublicæ magis ſint graves quam utiles; ſana ratio ſvadet, inutilia terræ pondera imminuere. Etenim, cum ad animos populi pietate & ſanctimonia imbuendos maxime commodum videatur; ut peculiaris in civitate ordo ſit conſtitutus, qui ſacris vacet, & eadem curet; ita juſta ratio habenda eſt, ne plures alantur, quam quot ad illum finem obtinendum requirantur, hoc eſt, ne plures tolerentur, quam qui revera aliquid proficuæ operæ ad eccleſiæ & civitatis commodum contulerint. Omnes igitur illi pro ſupervacuis habendi, qui numerum, ad miniſteria eccleſiaſtica exſolvenda ſufficientem, excedunt. Huc referimus otioſorum monochorum greges, qui ſub obtentu paupertatis & pietatis, ſeſe peculiaribus votis ſacro Ordini adſtringunt, & nullas veri divini cultus par-

partes exercent, fruges tantum conſumere nati aut facti. Cum enim iſti ab omnibus oneribus civilibus ſeſe immunes ferant, atque ex bonis civitatis alantur; par utique videtur, ne cui immunis iſtius vitæ amplectendæ facultas indulgeatur, quam qui ſummis poteſtatibus rationes ſui conſilii adprobaverit. Præſertim cum nullum in S. literis veſtigium adpareat, quo Salvator noſter voluerit, per cultum ſui, reipublicæ habitum immutari, aut talem ſibi cultum arridere, quo quis communis vitæ laboribus ſe ſubducens, aliis ſui alendi neceſſitatem imponat.

Quarto: Si a priſtino religionis vigore Clerici receſſerint. Ipſe Pontifex in allegata Bulla, hoc approbat, & ſuo exemplo argumentum Proteſtantium validum ſeculariſandi bona Eccleſiæ ſuperflua confirmat. Nam ſupra allegatos Ordines monachorum *ob deficientem religioſitatis primævum vigorem* ſuppreſſit. Elegantiſſime hinc laudatus *Pufendorfius* in *Comment. ad* dictam *Bullam* ita infert: *Si Pontifici ad ſupprimendum aliquem ordinem dixiſſe ſufficiat, illum a priſtino religioſitatis fervore ac ſpiritu degeneraſſe, in proclivi eidem fore, omnibus per Europam ſtatibus, qui ſedem Romanam adhuc venerantur, inſignem partem decerpere, & ditiones cum potentiſſimo regno certantes, vili ſibi membrana comparare &c. Cum igitur ejusmodi ſtatuum lacerationes Camera Apoſtolica ſalva fronte prætendere nequeat, reliquum eſſe, ut cuique ſtatui adcreſcant bona ſacerdotum, aut ordinum religioſorum, qui a Pontifice inutiles aut ſupervacanei declarati fuerint.* Inde porro colligere liceat, quod, cum omnes ferme ordines monachorum vel inutiles, vel in cultu divino obſervando remisſiores inveniantur; Princi-

pes, jure ipſi Pontifici adprobato, bona illorum ſibi vendicare, atque ſecularibus uſibus neceſſariis deſtinare poſſint. Præſertim cum huic rei medicamina plane mollia ſuppetant, quæ ſine moleſto ſui ſenſu adplicari queant. Puta, ſi libertas relinquendi ordines fiat iis, qui inviti, aut inconſulto impetu illos ſubierunt; qui autem velint immori ſuis inſtitutis, & illis permittatur; ne tamen alii novi adſciſcantur ſocii. Interim ſuperfluæ iſtæ opes luxui aut ſuperbiæ materiam præbituræ aliis reipublicæ uſibus melioribus adhibeantur, modusque novis adquirendis juſtior conſtituatur. Hinc & nummorum aucupia, & dogmata quæ divinis literis ignorata a ſacerdotibus in quæſtum reperta ſunt, proſcribantur. Iſthæc ſi tolerare Clericorum Ordo nolit, ſatis ſuperque prodet; non tam pietatem ſibi cordi eſſe, quam dominationem, & ut ſibi per pingve otium ſaginæ ſuæ vacare liceat.

XIV.

His obſervatis circa ſic dictam vulgo ſeculariſationem, non video; ut pietas læſa dici queat; ſi, qui in illis latet, manifeſtus tollatur abuſus, bonaque eccleſiaſtica ſuperflua patrimonio Principis cedant. Miror inde propemodum, Summum Virum *Brunnemannum*, & alios etiam magni nominis viros, omnem, ut vocant, ſeculariſationem bonorum Eccleſiæ fere improbare. Argumenta enim, quæ in medium proferunt, id ſane evincere non videntur. Primarium inter illa, *Brunnemannus in Jur. Eccleſ. l. II. c. 3. §. 5.* exhibet. Putat enim bona, quæ in Papatu ad cultum ſuper-

perſtitioſum ſint dicata, ad ſecularem uſum non poſſe converti; ideo, '*quia iſta non Deaſtro alicui, ſed finaliter & intentione ultima DEO vero dedicarint veteres, quem cum Romano-Catbolicis Unum in eſſentia, Trinum in perſonis confitemur &c. Huic quicquid dicatum, dicatum eſſe ad pios uſus; & quamvis uſus, ad quem dedicata, ſit ſuperſtitioſus, quia tamen ultimus finis fuerit cultus DEO præſtandus, ideo ad alios pios uſus ſint deſtinanda.* Concedi hæc poſſent, ſi prius, quid ſub *veris piis uſibus* intelligatur, inter nos fuerit conventum. Duplicem dari *piorum uſuum* ſignificationem in aprico eſt, *ſtrictiorem*, & *laxiorem.* Quodſi ergo Vir laudatiſſimus *pios uſus* in *ſtrictiori* & genuino ſenſu, quo ſalaria doctorum & miniſtrorum Eccleſiæ ac ſcholarum, ſtipendia neceſſaria, itemque eleemoſynas in pauperes erogandas referunt, tantum accipit; nego omne id, quod in Papatu in cleri luxum collectum eſt, ad illos poſſe adplicari. Quodſi vero *laxiorem piorum uſuum* interpretationem admittat; (quæ, cum mœnia, portas, vias publicas & ejusmodi alia *piis cauſis* quoque vendicet,) ſalutem Reipublicæ quoque reſpicit, nos per omnia conſentientes habebit. Salutem enim reipublicæ, quæ in defendenda patria, componendis turbis, & ſublevandis civibus indigentioribus ab oneribus reipublicæ neceſſariis verſatur, pari vel meliori ratione, quam mœnia & quæ ſupra recenſui *piarum cauſarum* titulum ſibi vendicare, contendo. Si enim alii cives eſurire ob tot bona civitatis in uſum clericorum inutilium erogata neceſſe habeant, alii & quidem pii uſus ceſſabunt, nec ſalaria doctoribus, nec ſtipendia diſcentibus, nec eleemoſynæ pauperibus dari poterunt. Ad

evitanda itaque ejusmodi incommoda, merito quoque Eccleſiæ vel aliæ piæ cauſæ, quod ſuperfluum habuerint, ſymbolum addant, & exuberantem opulentiam potius diſpenſationi Principis, cui cura ſalutis publicæ commiſſa, quam adminiſtrationi privati, ex ipſorum ordine ſuo commodo invigilanti, concedent. Ideo & illud præſuppoſitum non ſimpliciter approbarim, DEO magis placere illos conatus, qui pias cauſas etiam ſtrictius ſic dictas adjuvant, quam qui reipublicæ commodum neceſſarium, ex quo illæ quoque dependent, promovent. Sane ſecularem talium bonorum uſum, non promiſcue profanum cum *Brunnemanno* dixerim. Statuerim potius cum *Excell. Titio Syſtem. l. IX. c. XVII. Seculariſationi, quæ bona ſuperflua, & cultum opprimentia Reipublicæ reddit, nihil vitii in eſſe: Si vero in luxum & vanitates illa profundantur, hoc nemo probandum dixerit.*

XV.

Quæ *D. Himmelius* de *Canonicatu p. 173.* ex *Thummii tractatu de bon. eccleſ. qv. 7. p. 95. & ſeqv.* contra ſeculariſationem bonorum eccleſiaſticorum promit argumenta, etiam limitatione aliqua indigent. *Primum* & *ſecundum* argumentum inde deſumit, *quod nefas ſit, res divinas tangere, & jure civili quoque prohibitum eſſe res ſacras violare.* Sed hic diſtingvendum erit inter *profanam ſpoliationem* & *ſeculariſationem* rerum eccleſiaſticarum ad meliores uſus, quæ jure divino & naturali prohibita dici nequit: præſertim cum DEUS iſtam bonorum profuſionem non requiſiverit, nec ad ejus cultum verum faciant. Jure autem humano per ſa-

lutem

lutem reipublicæ, quam Princeps intendere debet, excuſatur. *Tertium* argumentum ex ſcoriis ſtatiſtarum Pontificiorum, ipſorumque ratione ſtatus clericalis eſt collectum. Exiſtimat enim, quod cum Jure Juſtinianeo *l. IV. t. 15.* integer ſit conſcriptus *de rebus alienis non alienandis*; multo majorem inde colligendam iniquitatem, quæ *de DEI bonis* diſpenſaret, ipſique dominium eripere conaretur. Jamdudum illa inter Proteſtantes opinio, quæ populo perſvaſit, bona ad pios uſus donata DEI dominio immediate ſubjecta, & omni hominum diſpoſitione exemta, evanuit. Quamvis enim proventus ex illis fundis, qui ſacro uſui dedicati ſunt, ad promovendam divinam gloriam tendere debeant; non tamen ideo conſequitur, a ſummæ poteſtatis civilis imperio bona Eccleſiæ eſſe prorſus liberata, Deoque ſoli eorum dominium tribuendam. *Non magis enim illa, quæ ſacris uſibus ſunt dicata, in DEI eſſe dominio, aut a DEO poſſideri, vel divini eſſe Juris, quam quicquid eſt in mundo reliquum*, recte ſtatuit *Conringius in Comm. ad Bullam Innocent. X. p. 284.* Salſe admodum ad Clerum Pontificium adplicari poterit *Bionis* ſcomma, quod *Seneca l. VII. c. 7. de Benefic.* refert; *Omnes fures eſſe ſacrilegos, item contra nullum furem eſſe ſacrilegum. Quicunque enim id, quod Deorum eſt, ſuſtulit & conſumpſit, eum eſſe ſacrilegum. Porro omnia ad Deos pertinere, itaque ſacrilegum eſſe, quisquis quid alteri ſurripit. Ex adverſo nullum eſſe ſacrilegium, quia quicquid aufertur ex illo loco, qui Deorum eſt, transfertur in alium locum, qui, ut reliqua omnia, ſimiliter eſt Deorum.* Quæ *quarto* loco *Himmelius* urget, *interdicta Imperatorum & decreta Conciliorum obſervanda*; *quinto*, *infamiam facti*

concomitantem; & *ſexto* denique, *pœnarum metum extimeſcendum*, illa de *abuſu* ſecularifationis, qui ſæpius intervenire ſolet, non vero de ſumma & legitima facultate Principis ſuperflua Eccleſiæ bona in emolumentum reipublicæ vertendi, intellecta velim. Ejusdem roboris ſunt, quas ex *Cothmanni Conſ. 100. p. 358.* rationes provocat. *Prima* enim, quæ ſub fulmine anathematis ex Jure Canonico rem ſacram poſſideri minatur; Proteſtantes, jugo Papali excuſſo, non amplius terreat; nec *ſecunda*, quæ ex Jure Romano Civili, res ſacras nullo tempore uſucapi poſſe, probat, Principibus ſummis, ſi nolint, Juri Romano obtemperandum ſvadeat. Controverſia enim hæc, uti prudenter monet *Excell. Thomaſius Diſſ. de bonor. ſecular. natur. non ex Jure Juſtinianeo vel Canonico*, ſed ex *ſolo J. N. & Gentium decidenda venit. Magiſtratus enim politicus eſt lege humana ſolutus. Ad leges humanas vero Jus Juſtinianeum pariter & Canonicum pertinet.* Idem quoque l. c. monet, *ſiquis ex Receſſibus Imper. antiquioribus illicitam ſecularifationem pronunciare vellet, cum illis omnibus, quotquot ſint, derogetur per inſtrumentum pacis Osnabrugenſis tanquam poſterius nominatis Receſſibus. Tertia* ratio claudicat; nam ex *c. XXX. Exod.* ad tabernaculum ornandum, res peculiares ſacratas, & ex *Matth. c. XXIII. v. 17.* aurum templo ſanctificari, teſte Salvatore, probat; inde colligens, *regulam illam veriſſimam eſſe, qua dicitur: illud quod ſemel DEO dicatum, ad uſus humanos amplius transferri non poſſe.* Prius, cum ex S. literis probetur, concedo. Qua ratione autem ex relatione, *res nonnullæ olim DEO fuerunt dicatæ*, (quod nemo negavit) ita ſit inferendum, *ergo non debent ad humanos*

uſus